

MŪSŲ GIRIOS

2018 / 10

STIHL®

STIHL motorinių pjūklų AKCIJA!

DAR DAUGIAU PASIŪLYMŲ RASITE WWW.GINALAS.LT.
AKCIJOS LAIKAS IR PJŪKLŲ SPECIALIA KAINA KIEKIS RIBOTAS.

Oficiali firmos **STIHL** atstovė Lietuvoje –
Mocevičiaus firma „Ginalas“, Esperanto g. 26,
Kazlų Rūda, tel. (8 343) 96 464
www.ginalas.lt, www.stihl-parduotuves.lt

STIHL®

*Gerbiami „Mūsų girių“
bičiuliai,*

Kaip miško spalvas pakeičia pavasaris, vasara, ruduo, žiema, taip ir visa kita Žemėje keičiasi... Esu naujoji žurnalo redaktorė Gintarė. Jaučiuosi sava „Mūsų giriose“, nes teko ir anksčiau bendradarbiauti, kai kurie iš jūsų, tikiuosi, prisimena mane kaip korespondentę ir straipsnių autorę.

Spalio 8 dieną perėjusi iš Rimondo Vasiliausko redakcijos raktus pažadėjau jam: „Viskas bus gerai.“ Mačiau, kaip nelengva jam buvo palikti tai, ką kūrė ir kuo rūpinosi 13 metų – nuo 2005-ųjų. Žinau, kad ne vien tik žurnalo numeriais tuos metus reikėtų vertinti. Neišmatuosi, kiek buvo įdėta energijos, rūpesčio ir nuoširdaus atsidavimo, nesuskaičiuosi, kiek buvo draugiškai rankų paspausta, kiek šypsenų išdalinta, kiek gerų žodžių pasakyta.

Manau, kad niekas nedingsta be pėdsako, todėl tikiuosi, kad ir Airijoje, ir visur, kur bebūtų, Rimondo širdį šildys mieli prisiminimai ir mūsų palinkėjimai – tiek garsiai ištarti, tiek ir mintimis perduoti.

Drauge su Lietuvos miškininkų sąjungos prezidentu prof. dr. Edmundu Bartkevičiumi ir kitais aktyviais kolegomis kuriame planus, kaip ir toliau leisti įdomų, naudingą ir aktualų leidinį. Esu optimistiškai nusiteikusi ir labai tikiuosi miškininkų bendruomenės palaikymo. Redakcija laukia jūsų pranešimų, straipsnių, nuotraukų, geranoriškos kritikos, pasiūlymų ir pačių įvairiausių idėjų. Kurkime jūsų leidinį drauge.

*Nuoširdžiai jūsų -
Gintarė JANISKIENĖ*

Bičiuliai, kitų metų birželį skelbsime žinią, kad žurnalas „Mūsų girios“ buvo pradėtas leisti prieš **90 metų!** Siūlome jums negaišti – jau dabar užsisakykite 2019 metų leidinio prenumeratą.

Žurnalą „Mūsų girios“ galite užsiprenumeruoti Lietuvos pašto skyriuose. Žurnalo indeksas – **5057**, indeksas prenumeruojant su nuolaida (studentams, pensininkams ir žmonėms su negalia) – **5058**.

Pageidavimą prenumeruoti žurnalą galite pateikti ir el. paštu **gintaremusugirios@gmail.com**. Gavę jūsų laišką patvirtinsime jūsų užsakymą ir atsiųsime jums sąskaitą prenumeratai apmokėti.

Rašydami elektroninį laišką, prašome, nurodykite:

- prenumeratoriaus vardą ir pavardę (įmonės pavadinimą),
- prenumeratoriaus laikotarpį (kurių 2019 metų mėnesių žurnalus prenumeruojate, pavyzdžiui, 1 – 12 mėn. arba 1 – 6 mėn.),
- kiek žurnalo vienetų prenumeruojate (vieną ar daugiau),
- leidinio pristatymo adresą.

Žurnalas „Mūsų girios“ leidžiamas vieną kartą per mėnesį.

Žurnalo prenumeratoras kainą:

- 12 mėn. – 37,20 eur, su nuolaida (studentams, pensininkams ir žmonėms su negalia) – 24,60 eur.
- 6 mėn. – 18,60 eur, su nuolaida (studentams, pensininkams ir žmonėms su negalia) – 12,30 eur;
- 1 mėn. – 3,10 eur, su nuolaida (studentams, pensininkams ir žmonėms su negalia) – 2,05 eur.

4 Kronika

6 Aktualijos

6 Aistroms dėl plynųjų kirtimų malšinti – daugiau kontrolės ir draudimų

9 Miškininkystė

9 V. BALIUČKAS
Dar kartą apie Punios šilo ateitį

10 J. DANUSEVIČIUS
Miško sėklininkystės raida Lietuvoje

12 B. GRIGALIŪNAITĖ, A. MATELIS, D. BUROKIENĖ
Paprastojo raugerškio (*Berberis vulgaris*) ligos

14 Užsienyje

14 B. GRIGALIŪNAITĖ, A. STACKEVIČIUS
Kas auginama privačiame lenkų medelyne

16 Lietuvos miškų mažieji turtai

16 J. LABOKAS
Pajūrinis sotvaras (*Myrica gale L.*)

18 Gamtosauga

18 Gamtosauginiai tyrimai Šimonių girioje
20 Gamtosaugos naujienos

22 Profsąjungų veikla

22 J. ŪSAS
Dabar kamuolys – VMU vadovybės rankose

24 Privatūs miškai

24 M. KAVALIAUSKAS
Baltijos šalis vienija panašūs privataus miško ūkio iššūkiai

25 Pažintinės kelionės

25 V. PADAIGA, Ž. PADAIGA
Ugnikalnių, ledynų ir geizerių šalyje

28 Medžioklė

28 A. KIBIŠA, M. RAČKAUSKAS, K. ŠIMKEVIČIUS, R. ŠPINKYTĖ-BAČKAITENĖ
Danielių migracijos po išleidimo iš aptvaro

32 R. ŠPINKYTĖ-BAČKAITENĖ, A. KIBIŠA, K. ŠIMKEVIČIUS
Konferencijoje „Miško žmogaus ir laukinių gyvūnų santykis 2018“

35 Miškas ir visuomenė

35 Išėję negrįžti

36 Laisvą minutę

37 Istorija ir dabartis

37 D. SAVICKAITĖ
Rytų Lietuvos miškai ir miškininkai istorijos verpetuose

38 Naujos pareigos

LIETUVOS MIŠKININKŲ SĄJUNGOS
ŽURNALAS

Leidžiamas nuo 1929 metų birželio
Indeksas 5057, su nuolaida – 5058
2018 m. spalio Nr. 10 (846)

ISSN 1392-6829

LEIDĖJAS

Viešoji įstaiga „Mūsų girios“
Kalvarijų g. 125-802

08221 Vilnius

Mob. tel.: 8 687 10616, 8 687 10614

El. paštas:

gintaremusugirios@gmail.com

vaclovasmusugirios@gmail.com

www.musu-girios.lt

Įmonės kodas 125302897

PVM mokėtojo kodas LT 253028917

A/S LT887044060001501044

AB SEB bankas

REDAKCIŲ KOLEGIJA

Edmundas Bartkevičius (pirmininkas),

Marius Aleinikovas,

Marijonas Bernotavičius,

Raimondas Juzikis,

Antanas Kilcauskas,

Andrius Kuliešis,

Eglė Mankevičienė,

Rimantas Prūsaitis,

Edvardas Riepšas,

Albinas Tebėra,

Valdas Vaičiūnas

REDAKCIJA

Direktorė - vyr. redaktorė

Gintarė Janiškienė

Mob. tel. 8 687 10616

El. paštas gintaremusugirios@gmail.com

Atsakingasis redaktorius

Vaclovas Trepėnaitis

Mob. tel. 8 687 10614

El. paštas vaclovasmusugirios@gmail.com

Dizainerė - maketuotoja

Jūratė Kemeklytė Bagdonienė

Spausdino AB „Spauda“

Laisvės pr. 60, 05120 Vilnius

www.spauda.com

Tiražas 1900 egz.

Kaina 3,10 €

Kaina su nuolaida 2,05 €

„Mūsų Girios“ (Our Forests) magazine

Editor-in-chief R. Vasiliauskas

Vytėnio 50-312, LT-03229 Vilnius, Lithuania

Redakcijos ir autorių nuomonė ne visada sutampa.

Už reklamos turinį redakcija neatsako.

„Mūsų giriose“ išspausdintus straipsnius

ar jų dalis perspausdinti galima tik gavus raštišką

redakcijos sutikimą ir su šaltinio nuoroda.

Redakcija pasilieka teisę redaguoti straipsnius.

Rugsėjo 24–26 d. Valstybinėje miškų tarnyboje (VMT) viešąją **Europos Komisijos ir Europos miškų instituto ekspertai įvardijo LULUCF reglamente numatytus griežtus reikalavimus ir apribojimus miškų atskaitos lygmens nustatymui.** Įprastai miškų tvarkymo praktikai įvertinti gali būti naudojami duomenys tik iš 2000–2009 m. laikotarpio; privaloma pateikti duomenis apie anglies sankaupų pokyčius gyvojoje antžeminėje biomasėje, negyvoje medienoje ir nukirsto medžio produktuose; miškų atskaitos lygis grindžiamas tvartos miškotvarkos praktikos pratęsimu.

VMT Nacionalinės miškų inventorizacijos skyriaus specialistai pristatė Lietuvoje vykdomą šiltnamio efektą sukeliančių dujų apskaitą ir pažangą, skaičiuojant miškų atskaitos lygmenį ir rengiant nacionalinį miškininkystės apskaitos planą (miškų atskaitos lygmens aprašomasis dokumentas). Pagal iš anksto pateiktus ir pranešimų metu kilusius klausimus apie atskaitos lygmens nustatymą ekspertai pateikė galimus problemų sprendimo variantus: pavyzdžiui, kaip būtų galima prognozuoti nukirsto medžio produktuose sukauptos anglies pokyčius, kaip atsižvelgti į didėjančių miškų plotą šalyje.

VMT Nacionalinės miškų inventorizacijos skyriaus specialistai parengė miškų atskaitos lygmens nustatymo planą, kuriame įtraukti konkretūs žingsniai, apimantys duomenų paruošimo, miškuose sukauptos biomasės modeliavimo, anglies sankaupų pokyčių skaičiavimo ir miškininkystės apskaitos plano rengimo veiksmus. Naujasis miškų atskaitos lygmuo Europos Komisijai turi būti pateiktas iki šių metų gruodžio 31 d.

Spalio 3 d. Vyriausybė patvirtino naują **Valstybinės aplinkos monitoringo 2018–2023 m. programą**, kuri padės spręsti aplinkos taršos ir klimato kaitos padarinių įtaką žmonių sveikatai ir ekosistėms, biologinės įvairovės mažėjimą, neigiamą ūkinės veiklos poveikį požeminio vandens ir vidaus vandens telkinių būklei, didėjančią Baltijos jūros taršą, prastėjančią dirvožemio kokybę. Už šios programos įgyvendinimą atsakingos Aplinkos ir Žemės ūkio ministerijos.

Spalio 4 d. LMSA surengė pažintinę išvyką į Molėtų rajono privačius miškus bei apskritojo stalo diskusiją „ES paramos miškininkystei aktualijos“, kurioje dalyvavo Aplinkos ir Žemės ūkio ministerijų, Valstybinės miškų tarnybos, Nacionalinės mokėjamų agentūros atstovai.

Spalio 9 d. į Liuksemburge surengtą Aplinkos tarybos posėdį susirinkę ES šalių aplinkos ministrai aptarė aktualiausias ES aplinkos politikos ir automobilių taršos mažinimo klausimus.

Spalio 15 d. aplinkos ministras Kęstutis Navickas patvirtino valstybinių miškų pagrindinių kirtimų 2019 m. normą – 11391 ha miškų plote leidžiama iškirsti 3,4 mln. m³ likvidinės medienos. Ši norma yra 459 ha mažesnė, nei siūlė Vyriausybė, ir 2 proc. (223 ha) didesnė už galiojusią 2014–2018 metais. Patvirtinta kirtimų norma yra naujai diferencijuota pagal medžių rūšis. 2019 m. sumažės 80 ha spygliuočių ir 205 ha padidės minkštųjų lapuočių medžių kirtimų. Tai susiję su šių rūšių medžių perbrendusių medynų sankaupomis ūkiniuose miškuose ir didėjančiais malkinės medienos poreikiais. Pušynus siūloma naudoti kaip ir per pastaruosius 5 metus, nors jų kirsti būtų galima daugiau. Šių medynų naudojimą be didesnių nuostolių įmanoma atidėti vėlesniam laikui.

Patvirtinus metinę kirtimų apimtį, ir toliau bus laikomasi tausaus miško naudojimo politikos, pagal kurią kasmet medienos iškertama gerokai mažiau, nei priauga. Kartu bus įgyvendinta ir pagrindinė Miškų įstatymo numatyta sąlyga – neviršyti metinio medienos prieaugio. Iki šiol kasmet kaupiamas medienos tūrio prieaugis valstybiniuose miškuose siekia 24 proc. arba 1,8 mln. m³. Tai lemia, kad miško išteklių kiekis nuolat didėja.

Šis sprendimas, pasak ministro, leis racionaliau naudoti valstybinių miškų išteklius ir pasiūlyti daugiau žaliavinės medienos didmeninės prekybos aukcionuose. Padidinus pasiūlą, bus sudarytos prielaidos, kad mažėtų į rinką tiekiamos medienos, kartu ir malkinės medienos bei centralizuotam šildymui naudojamo biokuro kaina, kuri biržoje priklauso nuo paklausos ir pasiūlos santykio. Užtikrinus stabilias biokuro kainas, naudą pajustų didelė gyventojų dalis. Skatinti konkurenciją ruošiant biokuro žaliavą padės ir Energetikos ministerijos inicijuojami ES struktūrinės paramos taisyklių pakeitimai, kurie leistų teikti paramą išgyjant priemones medienos atliekų žaliavai ruošti. Planuojama, kad parama būtų skiriama tiek biokuro žaliavos ruošimo įrangai, tiek jo išvežimui iš miško.

Spalio 16 d. sąjūdis „Už Lietuvos miškus“ įteikė pareiškimą šalies Prezidentei, Vyriausybei ir Seimui, kuriame prašoma įpa-

reigoti Aplinkos ministeriją neleisti toliau kirsti Labanoro girią bei atšaukti 2018 m. rugpjūčio 8 d. priimtą LR Vyriausybės nutarimą 6 proc. didinti metinę valstybinių miškų kirtimų normą.

Spalio 18 d. Dzūkijos nacionalinio parko Merkinės lankytojų centre surengtas gamtosauginio projekto „Gamtos paveldo panaudojimas ornitologinio turizmo plėtrai Dzūkijoje ir Biežos slėnyje“ pristatymas. Šį projektą baigę įgyvendinti Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcija su Lietuvos ornitologų draugija bei Lenkijos Biežos nacionaliniu parku. Daugiau informacijos apie projektą galima rasti svetainėje www.naturetourism.eu

Spalio 18 d. Girionyse, KMAI kolegijoje surengta kasmetinė tarptautinė mokslinė konferencija „Kūrybiniai procesai želdynuose“. Joje pranešimus skaitė Lenkijos, Čekijos, Ukrainos, Latvijos universitetų bei Lietuvos – Vytauto Didžiojo universiteto, Lietuvos dendrologų draugijos – atstovai. Apžvelgta Lietuvos želdynų kūrimo raida, aktualijos, prista-

tyta, kaip buvo įrengta ir veikia Vilniuje, Lukiškių aikštėje pasodintų želdynų laistymo sistema. KMAI kolegijos specialistai supažindino su kraštovaizdžio architektūros specialybės praktinio mokymo naujovėmis.

Spalio 19 d. aplinkos ministras Kęstutis Navickas patvirtino vilkų sumedžiojimo limitą 2018–2019 m. medžioklės sezonui – leista sumedžioti 60 vilkų. Sprendimas dėl likusių 50 vilkų sumedžiojimo bus peržiūrimas medžioklės sezono metu, atsižvelgus į naujausius vilkų populiacijos stebėsenos duomenis ir į tai, kaip greitai bus išnaudotas nustatytas vilkų sumedžiojimo limitas. Šis įsakymas dėl vilkų medžioklės limitų įsigaliojo spalio 20 d.

Aplinkos ministras K. Navickas su žemės ūkio ministru Giedriumi Surpliu taip pat pasirašė abiejų ministerijų ketinimų protokolą dėl ūkinių gyvūnų apsaugos nuo vilkų prevencinėms priemonėms taikyti ir jas skatinti. Aplinkos ministerija parengė Vilko apsaugos plano pakeitimų projektą.

Spalio 22–23 d. LAMMC Miškų institutas su Aplinkos ministerija Plungės ir

Skuodo rajonuose organizavo tarptautinio projekto INTERREG Baltijos jūros regiono projekto „Vandens valdymas Baltijos miškuose“ (WAMBAF) mokymus: kaip tvarkyti miškų sausinimo sistemas bei jūros pakrančių miškus bebrų apgyvendintose teritorijose; kaip valdyti vietines bebrų populiacijas; kaip panaudoti tam naujas informacines technologijas. Spalio 22 d. praktiniai mokymai vyko demonstraciniuose objektuose Žemaitijos nacionalinio parko teritorijoje, spalio 23 d. – VMU Kretingos regioninio padalinio Lenkimų girininkijoje.

■ **Lietuvos mokslų akademijos prezidentas skyrė 2018–2019 m. LMA jaunųjų mokslininkų stipendijas** LAMMC Miškų instituto Miško apsaugos ir medžioklės skyriaus vyresniajai mokslo darbuotojai dr. Dianai Marčiulynei ir LAMMC Žemdirbystės instituto Genetikos ir fiziologijos laboratorijos mokslo darbuotojai dr. Ritai Armonienei. LMA stipendijomis siekiama skatinti jaunųjų mokslininkų mokslinę kūrybinę veiklą, remti talentingiausiųjų tiriamuosius darbus.

VALSTYBINIŲ MIŠKŲ URĖDIJOS NAUJIENOS

■ Valstybinių miškų urėdijos įsigyta šiuolaikiška miško gaisrams gesinti technika pirmiausia bus aprūpinti VMU regioniniai padaliniai, kurių kontroliuojamose teritorijose vyrauja vidutinės ir didelės gaisrų kilimo rizikos miškai. **2019–2023 m. planuojama nupirkti 7 priešgaisrinius padidinto pravažumo automobilius ir 23 visureigius su sumontuotais priešgaisriniais moduliais.** Padidinto pravažumo automobiliai gali gabenti 2 m³ ir daugiau vandens, privažiuoti iki gaisravietės per smėlį ar užpelkėjusias vietas. Visureigiai su sumontuotais priešgaisriniais moduliais skirti greitai aptikti miško gaisro vietą ir pradėti jį gesinti. Planuojama įsigyti ir universalius visureigius, kurie būtų naudojami kitoms miško apsaugos funkcijoms ir darbams.

VMU regioniniuose padaliniuose miško gaisrams gesinti naudojami 63 įvairių modelių ir pajėgumų priešgaisriniai automobiliai, 22 vandens cisternos ir 13 priešgaisrinių modulių. VMU duomenimis, šiemet iki rugsėjo 24 d. šalies miškuose buvo užregistruoti 202 gaisrai, išdegė 110,34 ha, priešgaisrinės komandos ir miškų pareigūnai į gaisravietes buvo išvykę daugiau nei 670 kartų.

■ **Valstybinių miškų urėdija rugsėjį didmeninės prekybos rinkoje pardavė 269 tūkst. m³ žaliavinės medienos arba 10 proc. mažiau nei rugpjūtį (parduota 300 tūkst. m³).** Iš viso šiemet per 9 mėn. Valstybinių miškų urėdija pardavė 2,6 mln. m³ žaliavinės medienos. Rugsėjį mažmeninėje prekybos rinkoje Valstybinių miškų urėdija pardavė dar 3000 m³ nenukirsto miško, beveik 4000 m³ medienos ruošos atliekų bei 4800 m³ malki-

nės medienos. Dar 43,6 tūkst. m³ malkinės medienos parduota didmeninėje rinkoje (šis skaičius įtrauktas į bendrą didmeninės rinkos pardavimų kiekį).

■ **Valstybinių miškų urėdijos pajamos praėjusį rugpjūtį buvo beveik 9 proc. didesnės nei liepą – 16,7 mln. eurų.** Rugpjūtį už parduotą žaliavinę medieną (294 000 m³) gauta 15,9 mln. eurų pajamų.

Daugiausia, beveik 2,7 mln. eurų, išleista miškui atkurti ir gausinti. Dalis sutaupomų lėšų skiriama darbo užmokesčiui didinti. Nuo praėjusio birželio atlyginimai buvo padidinti beveik pusei tūkstančio specialistų. Trečiąjį š. m. ketvirtį vidutinis girininkų atlyginimas buvo 1221 euras, girininkų pavaduotojų – 960 eurų, eigulių – 793 eurai.

Valstybinių miškų urėdija baigia rengti naują darbo apmokėjimo sistemą, kuri, suderinus su darbuotojais ir profesinių sąjungų atstovybe, įsigalios nuo 2019 m. sausio 1 d.

■ Šiemet palankios gamtos sąlygos leido ąžuolams subrandinti gausų gilių derlių. **Valstybinių miškų urėdijos miškininkai iš miško sėklinių objektų surinko 25 tonas paprastojo ąžuolo gilių** (apie 3,5 t jų surinkta sėklinėse plantacijose), kurios beveik visos rudenį bus pasėtos medelynuose. Pernai miško medelynuose buvo auginama apie 5 mln. ąžuolų sodmenų, 2018 m. – apie 7 mln. vienetų.

Aistroms dėl plynųjų kirtimų malšinti –

Kilus visuomenės susirūpinimui dėl plynųjų kirtimų Labanoro girioje, aplinkos ministras Kęstutis Navickas nuo rugsėjo 20 d. laikinai, vieną mėnesį, sustabdė kirtimus Labanoro regioninio parko teritorijoje, o Valstybinių miškų urėdija (toliau – VMU) pradėjo vidinį patikrinimą. Spalio 19 d. visuomenei buvo pranešta, kad reikšmingų pažeidimų nenustatyta, bet VMU vis tiek įsipareigojo peržiūrėti miškotvarkos ir miškininkystės planavimo ir kontrolės procesus, o Aplinkos ministerijoje radosi siūlymų įvesti daugiau apribojimų plyniesiems kirtimams vykdyti.

apimtį ir siekdama įgyvendinti nuostatą, kad plynieji kirtimai leidžiami tik ūkinės paskirties (IV miškų grupės) miškuose ir vykdomi taip, kad būtų daroma kuo mažesnė žala žmonių gyvenamajai aplinkai, kraštovaizdžiui ir ekosistemoms.

VMU archyvo nuotrauka

VMU direktoriaus pavaduotojas Valdas Kaubė

BNS nuotrauka

Aplinkos ministras Kęstutis Navickas

BNS nuotrauka

Labanoro klubo prezidentas, aplinkos ministro visuomeninis patarėjas Andrejus Gaidamavičius

Kaip teigiama VMU pranešime, buvo patikrintos 327 įvairaus dydžio (nuo 0,1 iki 6,4 ha) miško kirtimo biržės, užimančias 625 ha bendrą plotą. Visose patikrintose kirtavietėse miškas buvo atkurtas, biržių plotai neviršija leistinų ribų, laikytasi šliejimo reikalavimų. Vienos biržės dviejuose sklypuose nustatyta neatitikimų dėl medynų amžiaus, kai projekte nurodytas medynų amžius skyrėsi nuo realaus 2–3 metais. Taip pat buvo aptikta keletas darbų organizavimo klaidų, kurias nulėmė žmogiskasis faktorius.

„Atlikome vidinį patikrinimą, kurio metu analizavome miškotvarkos projektus, jų atitikimą taisyklėms, lyginome biržes ir kirtavietėse atliktus darbus su projektų dokumentais. Patikrinę daugiau nei pusę 2014–2018 m. suprojektuotų ir vykdytų bei vykdomų miško kirtimo darbų valstybiniuose miškuose Labanoro regioninio parko teritorijoje, reikšmingų pažeidimų nenustatėme“, – pranešime cituojamas vidinio patikrinimo komisijai vadovavęs VMU direktoriaus pavaduotojas Valdas Kaubė.

Jo teigimu, VMU sieks ateityje išvengti klaidų ir neatitikimų, be to, diegs procedūras rangovų veiklos kontrolei stiprinti.

Atsigręžė į programoje deklaruotą tikslą

Tuo pat metu Aplinkos ministerijoje kilo iniciatyva įvesti daugiau apribojimų ply-

niesiems kirtimams vykdyti, o taip pat įtvirtinti, kad šie apribojimai galiotų tiek valstybiniuose miškuose, tiek ir privačiose valdose, atitinkamai pakeičiant Miškų įstatymo ir kitų teisės aktų nuostatas.

Aplinkos ministro Kęstučio Navicko sudaryta darbo grupė pasiūlė drausti vykdyti pagrindinius miško kirtimus draustinių ir rekreaciniuose miškuose (II miškų grupė). Šios grupės miškuose būtų leidžiami tik specialieji ir išskirtinio pavojaus atveju – sanitariniai miško kirtimai. Apsauginiuose miškuose (III miškų grupė) siūloma drausti plynuosius pagrindinius miško kirtimus, išskyrus tam tikrus atvejus, būtinus miško atkūrimui.

Regioninių parkų valstybiniuose ūkinės paskirties (IV miškų grupė) miškuose darbo grupė pasiūlė sumažinti vykdomų plynųjų miško kirtimų plotą nuo 8 ha iki 3 ha. Visi miško kirtimai ir medienos ištraukimas iš jų būtų draudžiami nuo kovo 15 d. iki rugpjūčio 1 d., išskyrus labai pažeistų eglių medžių, kol juose neapsigyveno medžių liemenų pavojingi kenkėjai, kirtimus. Taip pat darbo grupė pasiūlė principą, kad paukščių apsaugai svarbiose teritorijose visi miško kirtimai ir medienos ištraukimas iš jų būtų draudžiami nuo kovo 15 d. iki rugpjūčio 1 d., išskyrus keletą retų atvejų dėl sanitarinių priežasčių ir sėklų ruošos.

Darbo grupė pasiūlymus rengė atsižvelgdama į LR Vyriausybės programoje numatytą tikslą mažinti plynųjų kirtimų

Atskiroji nuomonė dar griežtesnė

Darbo grupės narys Andrejus Gaidamavičius, nuo 2018 m. rugsėjo mėn. 20 d. einantis ir aplinkos ministro visuomeninio patarėjo pareigas, paskelbė, kad į jo siūlymus nebuvo atsižvelgta ir paviešino savo atskirąją nuomonę.

Andrejaus siūlymai dar griežtesni: įtvirtinti principinę nuostatą, kad regioniniuose ir nacionaliniuose parkuose nebūtų ūkinių miškų, kuriuose būtų leidžiami plynieji kirtimai; nacionaliniuose ir regioniniuose parkuose kertant pušynus atvejais kirtimais palikti nekirstas sėklines pušis (apie 60–80 medžių hektare); laikytis reikalavimo atlikti poveikio aplinkai įvertinimo procedūras prieš atliekant bet kokią ūkinę veiklą (taip pat ir kirtimus) NATURA 2000 teritorijose; visuose miškuose nevykdyti miško kirtimo darbų paukščių perėjimo metu nuo kovo 15 d. iki rugpjūčio 1 d. ir kitus.

Miško savininkai įspėja apie pasekmes

Lietuvos miško ir žemės savininkų asociacijos (toliau – LMSA) pirmininkas dr. Algis Gaižutis Aplinkos ministerijos sprendimus įvertino kaip pataikavimą emocionalių žmonių grupei ir pavadino tuos sprendimus nelogiškais tvaraus ūkininkavimo ir valstybės interesų požiūriu, paskelbtais skubotai, be jokio jų poveikio masto bei ekonominių ir gamtosauuginių pasekmių įvertinimo.

daugiau kontrolės ir draudimų

ALGIO GAIŽUČIO asmeninio archyvo nuotrauka

Lietuvos miško ir žemės savininkų asociacijos pirmininkas dr. Algis Gaižutis

A. Gaižutis tvirtina (jo straipsnis paskelbtas LMSA interneto svetainėje „Forest.lt“), kad Aplinkos ministerija gali savų tikslų pasiekti, įpareigodama sau pavaldžią valstybės įmonę atitinkamai ūkininkauti, kad VMU ir dabar gali savanoriškai uždrausti visus kirtimus. Bet jeigu bus svarstoma, kaip įvesti naujus ribojimus privatiems miškams, anot LMSA pirmininko, tuomet iš anksto miško savininkams turi būti nustatytas kompensavimo arba išpirkimo mechanizmas. Valstybė, pavyzdžiui, galėtų išpirkti miškus už rinkos kainą ir tuomet valdyti juos savo nuožiūra.

„Skaičiuojama, kad tik tiesiogiai negautos pajamos dėl kirtimų uždraudimo miškuose siektų mažiausiai 50 mln. eurų. O jei dar pridėti būtinas išmokėti kompensacijas ir lėšas norimų nenaudoti miškų išpirkimui – sumos jau skaičiuojamos šimtais milijonų“, – įspėja A. Gaižutis.

Jis pabrėžia, kad visos trys darnaus vystymo dalys – ekonominė, aplinkosauginė, socialinė – yra vienodai reikšmingos ir ragina nepamiršti, kad ir infrastruktūrą reikia išlaikyti, ir žmonėms galimybę užsidirbti reikia sudaryti. Pirmiausia jis siūlo priimti sprendimus dėl saugomų teritorijų reformos, iškeldamas abejonių, ar tiek ir tokių saugomų teritorijų ir su tuo susijusio reglamentavimo reikia, ir akcentuoja visuo-

BNS nuotrauka

menės informavimo, atskleidžiant sprendimų galimą poveikį ir pasekmes, svarbą.

Seimo narys Linas Balsys

BNS nuotrauka

Priešistorėje – ir Miškų įstatymo pataisų projektas

Rugsėjo 20 d. visuomenę pasiekė pranešimas, kad LR Seimas svarstys siūlymą apriboti plynuosius kirtimus. Miškų įstatymo pataisų projektą pristatęs Seimo narys Linas Balsys deklaravo siekį pataisomis apsaugoti jautriausią biologinę įvairovę nuo neigiamo ūkinės veiklos poveikio. Projektui po pateikimo pritarė 79, prieš balsavo 2, susilaikė 7 Seimo nariai. Pagrindiniu sprendimu šio klausimo svarstyme paskirtas Aplinkos ap-

saugos komitetas. Taip pat buvo nuspręsta kreiptis Vyriausybės ir Specialiųjų tyrimų tarnybos išvadų. Projektą Seimo posėdyje pasiūlyta svarstyti gruodžio 4 d.

Teikiama pataisa numatoma visuose III grupės, apsauginiuose miškuose (genetiniai, geologiniai, geomorfologiniai, hidrografiniai, kultūriniai draustiniai ar jų dalys, kultūrinių rezervatų miškai, atkuriamųjų ir genetinių sklypai, miško sėkliniai medynai, laukų apsauginiai, apsaugos zonų miškai) apriboti plynuosius pagrindinius ir atvejinius miško kirtimus, šios grupės miškuose leidžiant tik biologinės įvairovės palaikymo miško kirtimus bei apsauginių miškų pelkiniuose ir užmirkusių augaviečių medynuose, kurių plynųjų kirtimų biržės plotas sumažinamas iki 3 hektarų.

Taip pat siūloma iki 5 ha sumažinti plynųjų pagrindinių kirtimų plotą (šiuo metu leidžiami 8 ha) ūkiniuose miškuose, o ūkiniuose miškuose, kurie yra saugomose teritorijose uždrausti (išskyrus biologinės įvairovės palaikymo miško kirtimus, pelkinių ir užmirkusių augaviečių medynuose) plynuosius ir atvejinius miško kirtimus. Nauja įstatymo redakcija taip pat būtų įtvirtinamas draudimas ūkiniuose miškuose, esančiuose saugomose teritorijose veisti plantacinius miškus, kuriuose paprastai vykdomas intensyvus ūkininkavimas.

- Labanoro giria užima 91 500 ha plotą, iš kurio – 73 800 ha apaugę miškais.
- Valstybiniai miškai sudaro 65 proc. miškų.
- Pusė Labanoro girios miškų yra ūkinės paskirties miškai.

Valstybinių miškų urėdija iki 2018 m. rugsėjo vidurio Labanoro girioje, kurios teritoriją administruoja įmonės Utenos, Švenčionėlių ir Nemenčinės regioniniai padaliniai, vykdė pagrindinių miško kirtimų 90 ha plote. Didesnė dalis, apie 55 proc. kirtimų – atvejiniai, 45 proc. – plynieji kirtimai.

VMU inf.

MG inf.

Aplinkos ministro Kęstučio Navicko 2018 m. spalio mėn. 3 d. įsakymu sudarytoje darbo grupės veikloje dalyvavo:

Martynas Norbutas – aplinkos viceministras, darbo grupės pirmininkas;
Donatas Dudutis – Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų departamento direktorius, darbo grupės pirmininko pavaduotojas (jo nesant – Algirdas Klimavičius, Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų departamento direktoriaus pavaduotojas);

Zbignevas Glazko – Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų departamento Miškininkystės ir miškotvarkos skyriaus vedėjas, darbo grupės sekretorius (jo nesant – Viktoras Karašauskis, Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų departamento Miškininkystės ir miškotvarkos skyriaus vedėjo pavaduotojas);

Nariai:

Danas Augutis – Valstybinių miškų urėdijos Gamtos apsaugos, gamtotvarkos, rekreacijos ir medžioklės skyriaus vadovas;

Julius Bačkaitis – ASU Miško biologijos ir miškininkystės instituto lektorius;

Andrejus Gaidamavičius – aplinkos ministro visuomeninis patarėjas;

Antanas Juodvalkis – ASU profesorius emeritas;

Viktoras Karašauskis – Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų departamento Miškininkystės ir miškotvarkos skyriaus vedėjo pavaduotojas;

Algirdas Klimavičius – Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų departamento direktoriaus pavaduotojas;

Nerijus Kupstaitis – Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų departamento Miškų politikos skyriaus vedėjas;

Virgilijus Mikšys – LAMMC Miškų instituto vyresnysis mokslo darbuotojas;

Jurga Motiejūnaitė – Gamtos tyrimų centro vyriausioji mokslo darbuotoja;

Gintautas Mozgeris – ASU Miškotvarkos ir medienotyros instituto profesorius;

BNS nuotrauka

Labanoro giria iš paukščio skrydžio

Hermina Pekarskienė – Valstybinės miškų tarnybos Miškų kontrolės skyriaus vyriausioji specialistė;

Liutauras Raudonikis – Lietuvos ornitologų draugijos vadovas;

Darius Raudonis – Valstybinės miškų tarnybos Miško genetinių išteklių skyriaus vyriausiasis specialistas;

Albertas Stanislovaitis – Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos direktorius (jei jo nėra – Rūta Baškytė, Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos direktoriaus pavaduotoja);

Valdas Vaičiūnas – Valstybinių miškų urėdijos direktoriaus pavaduotojas miškininkystei.

Aplinkos ministerijos inf.

„Mišką reikia kirsti taip, kad jis to nepajustų“

2018 m. spalio 13 d. daugiau nei 1000 Lietuvos žmonių atvyko į Labanoro girią ir dalyvavo žygyje „Išsaugokime Lietuvos miškus“. Skelbiama, kad žygį organizavo Labanoro žygio iniciatyvinė grupė, Labanoro klubas, asociacija „Gyvas miškas“, „Žalioji Lietuva“. Kviesdami žurnalistus ir visuomenę dalyvauti renginyje, jie nurodė tokį susibūrimo tikslą: „Betarpiškai supažindinti Lietuvos gyventojus su realia padėtimi saugomose teritorijose ir parodyti, kad Labanoro girią ir kitus regioninius bei nacionalinius parkus galima panaudoti daug protingiau nei paprasčiausiai iškirsti.“

Žygio „Išsaugokime Lietuvos miškus“ dalyviai

Vienas iš žygio organizatorių Labanoro klubo prezidentas Andrejus Gaidamavičius europarlamentarams, LR Seimo nariams, premjerui, aplinkos ministrui, savivaldybių merams išsiųstame ir viešai paskelbtame laiške rašė:

„Kiekviena Vyriausybė galėtų tik pavydėti tokio visuomenės aktyvumo, koks yra dabar, nes kiekviena Vyriausybė nuolat susiduria su didžiuliu spaudimu iš verslo pusės, siekiant kuo didesnio pelno iš gamtinių išteklių, o visuomenės atsvaros šiam spaudimui dažniausiai pritrūksta. Dabar ta atsvara yra ir prašome ją naudotis. Nors ži-

niasklaidoje dažnai esu pateikiamas kaip kartinė figūra visame šiame miško gynybos judėjime, iš tikrųjų tai yra netiesa. Šiame judėjime nėra lyderių, tik bendras visos tautos interesas.

Aš, savo ruožtu, tik darau tą patį, ką 20 metų dariau iki tol – ginu savo pirmosios profesijos (miškininko) garbę miškininkystės mokslo pradininko Lietuvoje prof. Povilo Matulionio žodžiais: „Mišką reikia kirsti taip, kad jis to nepajustų“. Šie žodžiai, pasakyti prieš šimtą metų, ne tik miškininką, bet ir kiekvieną žmogų moko pagarbos miškui, nesvarbu, kokios jis nuosavybės ar kategorijos.“

MG inf.

EGLEŠ IR TITO VERTELKŲ archyvo nuotr.

Dar kartą apie Punios šilo ateitį

Dr. VIRGILIJUS BALIUCKAS, LAMMC Miškų institutas

AUTORIAUS NUOTRAUKOS

Moksliniai tyrimai Punios šile

Lietuva jau daug metų dalyvauja Europos miško genetinių išteklių programoje. Augalų nacionalinių genetinių išteklių įstatyme nurodoma, kad augalų genetinių išteklių saugojimas šalyje organizuotas laikantis Europos Sąjungos direktyvų. Tai ir 1992 m. biologinės įvairovės konvencija, Strasbūro, Helsinkio bei Lisabonos ir kitų forumų rezoliucijos, 2004 m. Europos Tarybos reglamentas.

Miško medžių bendrijos yra svarbiausia miško ekosistemų dalis, kurioje biologinius procesus lemia būtent medynas. Sunku būtų pervertinti medžių reikšmę miško ekosistemose. Bioįvairovė užtikrina miškų stabilumą bei atsparumą nepalankiam aplinkos poveikiui. Jos svarbiausia sudedamoji dalis yra genetinė įvairovė. Ko reikia, kad užtikrintume pakankamą miško medžių genetinę įvairovę? Tam reikalingas taip vadinamas dinaminis genetinių išteklių išsaugojimo būdas. Jis pagrįstas ne tiek paprastu saugojimu ribojant žmogaus ūkinę veiklą, kuris yra būdingas rezervatiniam režimui, bet sudarymu palankių sąlygų pilnaverčiam miško atsikūrimui. Genetiniai ištekliai turi atsinaujinti, keistis kartu su kintančia aplinka, nes priešingu atveju genetinė įvairovė neatliks jai priskiriamo vaidmens. Mes galime kaupti genetinį fondą genų bankuose, klonų archyvuose, laboratoriniuose mėgintuvėliuose ir kitur, tačiau tam, kad išlaikytume ir gausintume genetinius išteklius, turime sudaryti sąlygas vertingoms populiacijoms atsikurti su mūsų pagalba ar be jos, kuomet atsikūrimas vyksta sėkmingai.

Lietuvoje populiacinės genetikos pradininko dr. Vytauto Ramanausko vėdams mokslininkams atrinkus vertingiausias miško populiacijas, Lietuvos teritorijoje 1983 m. buvo išskirti trys miško genetiniai rezervatai: Ažvinčio (Ignalinos r.), Survilų (Telšių r.) ir Punios (Alytaus r.). Ažvinčio ir Punios rezervatų teritorijose vyraavo pušynai, o Survilų – eglėnai. Tai nebuvo vien geografiniu principu paremtas pasirinkimas. Mokslininko V. Ramanausko žodžiais tariant, tai padaryta atsižvelgiant į tipologinės miškų įvairovės išsaugojimą kiekviename miško gamtiniame regione. Taip pat buvo svarbu, kad šie medynai būtų savaiminiai, ne žmogaus įveisti.

Sunku dabar pasakyti, kokių priemonių dėl jau buvusių rezervatų imtųsi dr. V. Ramanauskas, jei tebebūtų tarp mūsų, tačiau akivaizdu, kad būtent Punios šile reikėtų imtis veiksmų, norint išlaikyti šiame miško masyve pušį kaip vyraujančią medžių rūšį.

Paprastoji pušis nesunkiai savaime atsikuria nederlingose augavietėse, o Punios šile vyrauja derlingos augavietės. Prisiminkime, kad čia auga ilgą laiką buvusi aukščiausia Lietuvos pušis ir šimtai panašių į ją. Našiausi Punios šilo pušynai yra pasiekę gamtinę brandą ir savaiminis šios rūšies atsikūrimas beveik nevyksta, bet vyksta miško medžių rūšių kaita. Tai natūralus procesas ir dažniausiai vietoj pušynų atsikuria eglėnai su lapuočių medžių rūšių priemaiša. Dabartinėmis sąlygomis, kuomet vykdoma intensyvi ūkinė veikla didelėje miškų dalyje, sunku būtų tikėtis, kad savaime kažkada čia ir vėl suoš panašūs pušynai.

Išteigus Punios gamtinį rezervatą būtų uždrausta bet kokia veikla šiame miško masyve. Ar tai blogai, kad vyktų natūrali kai kurių medžių rūšių kaita? Kalbant apie pušies genetinius išteklius – tai būtų praradimas. Ir ne tik pušies genofondui, nes keistųsi ir visų saugotinių rūšių, kurių išlikimas susijęs su šiuo medžiu, sudėtis. Tam, kad

išlaikytume geriausią dalį pušies medynų, reikėtų suteikti jiems genetinių draustinių statusą. Tai garantuotų Punios pušynų atkūrimą. Tokiam požiūriui pritarė ir nuolatinė Augalų nacionalinių genetinių išteklių komisija, kuri įvertino ir mokslinių tyrimų medžiagą. Molekuliniai tyrimai rodo, kad Punios šilo pušnyuose yra didelė genetinė įvairovė. Čia galima rasti beveik visas Lietuvoje aptinkamas pušies žievės, kankorėžių formas. Šių pušų palikuonys išsiskiria geru augimu ir kokybe ne tik Pietų Lietuvoje, bet ir kituose gamtiniuose regionuose. Punios šile augo ir aukščiausia Lietuvos eglė, kurios palikuonys želdiniuose taip pat lenkia kitų kilmės medžius.

LAMMC Miškų instituto mokslininkai ėmėsi ir praktinių žingsnių, kad bent iš dalies išsaugoti ir panaudoti Punios pušynų genetinius išteklius. 2003 m. atrinkta 50 medžių miško kvartale, kur augo aukščiausia Lietuvos pušis. Buvo paimti tų medžių ūgliai ir įveista pušies sėklinė plantacija Dzirmišio girininkijoje. Šį darbą inicijavo bei parėmė tuometiniai Aplinkos ministerijos Miškų departamento Miškininkystės skyriaus, Valstybinės miškų tarnybos Miško genetinių išteklių skyriaus darbuotojai, Alytaus miškų urėdijos vadovybė.

Šiuo metu sėklos iš šios plantacijos yra naudojamos miškų atkūrimui visoje Valstybinių miškų urėdijos Alytaus regioniniame padalinyje. Be to, sėklos nuo šių medžių yra saugomos Augalų genų banke. Jei dar pavyktų sėkmingai atkurti ir išlaikyti Punios pušynus, tai būtų mūsų sėkmės istorija. Dirbkime Lietuvai.

Iš Punios šilo pušų genofondo įveista sėklinė plantacija Dzirmišio girininkijoje

Eglės kankorėžiai

Miško sėklininkystės raida Lietuvoje

Dr. JULIUS DANUSEVIČIUS

Miško atkūrimas Lietuvoje pradėtas XIX a. pirmoje pusėje, prisidedant prie savaiminio atžėlimo. Pirmieji miško želdiniai dirbtinai buvo įveisti 1810 m. Kuršių nerijos Kopgalyje ir Smiltynėje, kad sulaikytų pustomą smėlį. Nidos pašto viršininkas G. D. Kuvertas iš pietvakarių Vokietijos Švarcvaldo miško per Daniją gautomis kalninės pušies sėklomis 1825 m. pradėjo veisti mišką prie Nidos.

Lietuvos žemyninėje teritorijoje carinės Rusijos 1899 m. išleistu įstatymu buvo reikalaujama, kad miško kirtėjas išvalytų ir apželdintų kirtavietes, o prieš kertant mišką paliktų užstatą želdinimo darbams atlikti. Jei kirtėjas želdinimo neatlikdavo, tomis lėšomis kirtavietes želdydavo miškų urėdijos. Miškui atkurti kaimų valstiečiai ir girininkų darbuotojai privalėjo kasmet surinkti po 80 litrų kankorėžių ir po 40 litrų ąžuolo gilių.

Kai kurie miško valdytojai dirbtinai želdė atskirus plotelius iš užsienio atsivežtomis sėklomis. Taip iš Lenkijos Sentokžyžo miškų atvežtomis maumedžių sėklomis 1849 m. įveistas garsusis Degsnės lenkinio maumedžio medynas (2 ha), o sėklomis iš Sudetų 1859 m. – prie Alytaus 0,9 ha Vidzgirio europinio maumedžio medynas. Karšuvos girioje gilėmis iš Karaliaučiaus miškų 1885 m. įveistas 1,1 ha Jūravos ąžuolynas. XX a. antrame dešimtmetyje mišku apsodintas Palangos – Šventosios pajūris. XX a. pradžioje įveista vertingų buko, pocūgės, raudonojo ąžuolo, juodosios pušies bei kitų vietinių rūšių miško želdinių Klaipėdos, Vilniaus, Kauno, Panevėžio bei Alytaus kraštų miškuose. Nesant išlikusių dokumentų, galima tik manyti, kad našiai augantys minėtieji medynai buvo įveisti iš geros kilmės sėklų.

Atgavus Lietuvai nepriklausomybę, nuo 1918 m. iki Antrojo pasaulinio karo spygliuočių kankorėžiai daugiausia buvo renkami kirtimo biržėse, o ąžuolų gilės ir

kitų lapuočių vaisiai – po medžių lajomis nuo žemės. Pokaryje miško medžių kankorėžiai ir vaisiai iki 1960 m. rinkti panašiai kaip tarpukaryje. Vėliau Lietuvos miškų institutui parengus praktines rekomendacijas, pradėtas miško genetinių išteklių formavimas ir selekcinės sėklininkystės plėtotė. 1957 m. įsteigtoje Dubravos miško tyrimo stotyje organizuota 1969 m. Selekcinės miško sėklininkystės darbuotojų grupė, kuri gerai padirbėjo formuojant ge-

netinius išteklius ir veisiant sėklines plantacijas. 1974 m. prie Dubravos miško tyrimo stoties organizuotas Miško selekcinės sėklininkystės centras, kuris daug nuveikė, formuojant miško genetinius išteklius ir auginant skiepelius miško sėklinėms plantacijoms veisti. Miškų ūkio ministerija 1990 m. sudarė Miško genetinių išteklių ir sėklininkystės ekspertų komisiją.

Miškų institute 1994 m. organizuotas tarptautinis IUFRO simpoziumas miš-

“

Prisireikė 20 metų, kad būtų įveistas reikiamas plantacijų kiekis. Nuo 1990 m. pradėtos veisti antros kartos sėklinės plantacijos. Įveista 886 ha sėklinių plantacijų, iš jų 318 ha patikrintų pagal palikuonis. Šiuo metu turime 3,7 tūkst. ha genetinių draustinių su genetiniais medynais išskirtą plotą, 2788 atrinktus rinkinius medžius, kurių sėklos saugomos Valstybiniame augalų genų banke ir klonai lauko kolekcijose. Klonų genetinės savybės tiriamos bandomuosiuose želdiniuose, kurių įveista 149 ha.

Paprastosios pušies sėklinė plantacija

ko genetikos klausimais. Jame patvirtinta, kad Lietuvoje miško selekcija plėtojama teisinga kryptimi. Suformavus miško ir kitų augalų genetinius išteklius, LR Vyriausybė 2001 m. priėmė Augalų nacionalinių genetinių išteklių įstatymą ir patvirtino reikiamus poįstatyminius aktus. Dotnuvoje buvo įsteigtas Augalų genetinių išteklių bankas, sudaryta Valstybinė augalų genetinių išteklių komisija. Patvirtinti nuostatai ir rekomendacijos genetiniams ištekliams formuoti ir selekcinėi sėklininkystei plėtoti.

Miškų institutui parengus kriterijus, dar 1960 m. prasidėjo plusinių (rinktinių) medžių bei sėklinių medynų atranka. Sukaupus reikiamą kiekį plusinių medžių, nuo 1962 m. imta veisti klonines miško sėklines plantacijas. Pradžioje skiepelius plantacijoms augino miškų ūkių medelynai, o nesisekant darbams, to ėmėsi įsteigtas Miško sėklininkystės centras.

Prisireikė 20 metų, kad būtų įveistas reikiamas plantacijų kiekis. Nuo 1990 m. pradėtos veisti antros kartos sėklinės plantacijos. Įveista 886 ha sėklinių plantacijų, iš jų 318 ha patikrintų pagal palikuonis. Šiuo metu turime 3,7 tūkst. ha genetinių draustinių su genetiniais medynais išskirtą plotą, 2788 atrinktus rinktinis medžius, kurių sėklos saugomos Valstybiniame augalų genų banke ir klonai lauko kolekcijose. Klonų genetinės savybės tiriamos bandomuosiuose želdiniuose, kurių įveista 149 ha. Praėjusį penkmetį valstybiniuose miškuose 60–80 proc. želdinių

Įveista paprastojo ąžuolo plantacija

VIDMANTO VERBYLOS nuotrauka

VACLOVO TREPENAIČIO nuotrauka

Daug metų miškų genetiniais ištekliais rūpinosi dr. Vidmantas Verbyla

Medžių sėklų laikymas polietileno maišeliuose (buvusios Dubravos EMM urėdijos saugykloje)

įveista iš selekcinų sėklų išaugintais sodmenimis.

Miško sėklininkystės raidai buvo svarbu, kad 1993 m. Miškų institutas parengė ir Miškų ūkio ministerija patvirtino Miško sėklininkystės nuostatus ir kitus teisinius dokumentus. Visų medžių rūšių sėklos rajonuojamos pagal Miškų instituto parengtus ir ministerijos patvirtintus kilmės ir kilmės bei kokybės dokumentų miško želdiniams veisti. Jas rinkti miško želdiniams leidžiama tik sėklinėse plantacijose bei sėkliniuose medynuose.

Šiuo metu šalyje kultūrinės kilmės medynų yra apie 25 proc. Tyrimo duomenimis patvirtinta, kad veisiant miškus iš selekcinų sėklų, pagerėja medynų kokybė ir padidėja prieaugis 10–15 proc., todėl kertant brandžius medynus, gaunamas papildomas 30–50 m³/ha medienos kiekis.

Kankorėžiams aižyti nuo 1915 m. imta Lietuvoje statyti kankorėžių aižykla. Nuo 1975 m. pradėta statyti stambius sėklų ruošos ir laikymo kompleksus. Vienas iš tokių buvo pastatytas buvusios Dubravos EMM urėdijos medelyne. Kompleksą sudaro kankorėžių ir vaisių aižykla, sėklų apdorojimo bei sėjai ruošimo cechus, kontroliuojamos aplinkos sėklų laikymo saugykla ir sodmenų sandėlis – šaldytuvas. Šalia komplekso 2017 m. pastatytas 1 ha dydžio konteinerizuotų sodmenų auginimo šiltnamius.

Be atrankinės selekcijos metodų rengimo Miškų institutas sukūrė vertingus sparčiai augančius hibridus miško plantaciniam želdiniam veisti: drebulės (*Populus tremula* X *Populus tremuloides*), maumedžio (*Larix europea* x *Larix leptolepis*) X *Larix europea*, eglės (*Picea abies* X *Picea Morinda smithiana*; *Picea abies* X *Picea sitchensis*) ir pušies (*Pinus peuce* X *Pinus strobus*). Sukurti pušies paprastosios vidurūšiniai hibridai (*Charkovo* X *Vilniaus* ir *Rygos* X *Kazlų Rūdos* ekotipai). Buvusiose Dubravos, Alytaus, Kazlų Rūdos ir Radviliškio miškų urėdijose įveistos eksperimentinės sėklinės plantacijos hibridinėms sėkloms gauti. Dubravos miškų urėdijoje 1995 m. įrengta karpotojo beržo uždaro grunto sėklinė plantacija, kuri apsaugota nuo „svetimų“ žiedadulkių, todėl čia beržo sėklos yra aukštos selekcinės vertės.

Šiuo metu miško sėklininkystės plėtra remiasi nuodugniais genetiniais tyrimais, nustatant sėklų molekulinis žymenis ir įvertinant jų kokybę. Tokius tyrimus atlieka ASU įrengta šiuolaikinė medžių genetinių tyrimų laboratorija. Miškų institutas atlieka plačius tyrimus bandomuosiuose želdiniuose (jų įveista per 200 ha). Už selekcinės sėklininkystės plėtros ir genetinių išteklių sistemos sukūrimą tvariai ir intensyviai miškininkystei plėtoti 2010 m. grupė Miškų instituto darbuotojų apdovanojama Lietuvos mokslo premija.

Raugerškio žiedai gegužę

Sunokusios uogos rugsėjį

Eciai apatinėje lapo pusėje gegužę (padidinta)

Eciai liepos pradžioje

Eciai be eciosporų (padidinta)

Buvusių rūdžių žymės apatinėje lapų pusėje rugpjūtį

Paprastojo raugerškio (*Berberis vulgaris*) ligos

Dr. BANGA GRIGALIŪNAITĖ, dr. ANTANAS MATELIS, dr. DAIVA BUROKIENĖ, GTC Botanikos institutas

Lietuvoje auginami trijų rūšių raugerškiai (*Berberis*): paprastasis (*B. vulgaris*), Tunbergo (*B. Thunbergii*), amūrinis (*B. amurensis*). Plačiausiai paplitęs paprastasis raugerškis, kuris gausiau sutinkamas Vilniaus ir Kauno apylinkėse.

Juodoji rūdė (rūdgrybis) gegužę

Auginamas sodybose, parkuose, aptinkamas ir pamiškėse. Raugerškiai auga Europoje, Vidurio Azijoje, Šiaurės ir Pietų Amerikoje.

Paprastasis raugerškis žydi gegužę, birželį. Žiedai geltoni, kvapnūs, nusvirusiose kekėse. Vaisiai ryškiai raudoni, rūgštūs, pailgai elipsiški, sultingi. Dauginasi sėklomis ir atžalomis. Mėgsta kalkingus dirvožemius, saulėtas vietas.

Raugerškio uogos renkamos rugsėjį, kai būna dar ne visiškai prisirpusios, nes pernokusios uogos labai minkštos. Ilgesniam laikymui uogos apibarstomos cukrumi ir laikomos šaltai. Uogas galima džiovinti pastogėje, krosnyje, saulėje. Jose yra vitamino C, gausu organinių rūgščių, daugiausiai obuolių. Nors uogos labai rūgščios, iš jų gaminamos sultys, sirupai, uogienės, džemas, vynas, likeris, vaisvandeniai, įvairūs konditeriniai gaminiai.

Liaudies medicinoje uogos vartojamos kaip tulžį ir šlapimą varantys vaistai. Gydomųjų savybių turi ir raugerškio žievė, šaknys, lapai. Juose yra stipriai veikiančių alkaloidų, iš jų labiausiai ištirtas berberinas. Pagaminama raugerškio tinktūra stabdo kraujavimą, stiprina širdies darbą, mažina kraujospūdį. Berberinas gerina tulžies nutekėjimą, malšina skausmą ir uždegimus. Jauni raugerškio lapeliai vartojami vietoje rūgštynių, gaminamos salotos.

Gegužę raugerškio lapus pradeda pulti **juodoji rūdė** (rūdgrybis), liepą – **miltligė**. Rugsėjį nenurinktos uogos ima nežymiai džiūti, o spalį, lapkritį jas apninka saprofitiniai grybeliai.

Rūdys. Sukėlėjas – **juodoji rūdė** (*Puccinia graminis*). Gegužę ant paprastojo raugerškio (augalo tarpininko) jaunų lapų patekusios bazidiosporos juos infekuoja. Infekcijos vietoje susidaro rudai

Viršutinėje lapų pusėje buvusių rūdžių dėmės liepą

Uogas apninka saprotrofiniai grybai

Raugerškinis pelenis liepą

Pažeisti lapai (padidinta)

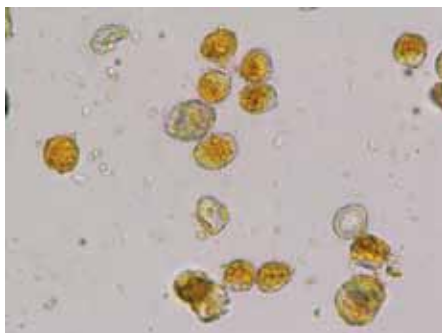
Raugerškinis pelenis ant uogų liepą

Deguliai

rusvos arba oranžinės dėmelės – spermogonijai. Kartais aptraukiamas visas lapas. Apatinėje jų pusėje susidaro katiliukų formos eciai, kurie susitelkę draugėn sudaro oranžines, išgaubtas iki kelių mm skersmens dėmes. Eciai apatinėje lapų pusėje aptinkami ir ant mahonijos *Mahonia* Nutt. Iš ecių birželių ar liepos pradžioje vėjo išnešiojamos eciosporos, patekusios ant miglinių (*Poaceae*) šeimos augalų, sudygsta. Susidariusi grybiena produkuoja gausybę vasarinių sporų – urediosporų. Vasarą pastebime ilgus, gelsvai rusvus dryžius ant kviečių, rugių, kvietrugių lapų ir kitų miglinių šeimos augalų. Rugpjūtį baigiasi urediosporų plitimas. Tose pačiose dryžuotose dėmėse atsiranda pavienių, vėliau – gausybė dviląsčių, pailgų, rudų teliosporų – žieminių sporų. Dėmės tampa tamsiai rudos, vėliau net pajuosta. Sausais,

Eciosporos (padidintos)

bet su lietingais periodais metais javai nuo rūdžių labai pajuosta, gali labai nukentėti derlius, šiaudų pašarinė vertė. Teliosporos žiemoja nukritusiuose pažeistuose grūduose, šiauduose, įvairiuose miglinių šeimos augaluose. Pavasarį teliosporos sudygsta ir vėjo išnešiojamos bazidiosporos. Patekusios ant raugerškio jaunų lapelių jį infekuoja. Tokiu būdu kartojasi juodosios rūdės vystymosi ciklas. Liepos pradžioje, kai eciosporos nuo lapų jau galutinai vėjo išnešiojamos, likusiose buvusių rūdžių dėmėse vėliau pradeda vystytis saprotrofiniai grybai.

Pavasariį pastebėjus oranžines dėmes ant raugerškio lapų, krūmus reikėtų purškėti sieros turinčiais preparatais. Norėtume atkreipti dėmesį į tai, kad kartais pateikiama abejotinų rekomendacijų išnaikinti raugerškių krūmus – neva taip bus natūraliai apsaugoti javai. Javai gali užsikrėsti vasarinėmis sporomis-urediosporomis ir nuo daugelio miglinių šeimos augalų. Šiuo metu prieš javų juodąją rudę taikomas visas kompleksas agrotechninių ir cheminių apsaugos priemonių, o kartu mažėja ir raugerškių pažeidimų.

Miltligė. Sukėlėjas – **raugerškinis pelenis** (*Erysiphe berberidis*). Grybiena balta arba pilkšva abejose lapų pusėse. Raugerškinis pelenis plačiai išplitęs ant amūrinio, Tunbergo ir paprastojo raugerškio, aptinkamas ir ant dygialapės mahonijos (*Ma-*

honia aquifolium). Liga pažeidžia augalų vaisius, lapus, jaunus ūglius. Sergantys jauni lapai kartais net susisuka, ūgliai nuostoja augę, jų viršūnės deformuojasi. Uogas grybas užpuola jau liepą, aptraukdamas jas balta, veltinine grybiena, kurioje susiformavę vaisiakūniai išsilaiko per žiemą iki pat pavasario. Seną grybieną ant uogų galima aptikti ir vasarą, jeigu jos būna dar nenukritusios. Ligos apnikti augalai skursta, praranda maistinę ir dekoratyviąją vertę. Grybas žiemoja kleistoteciais ant nukritusių lapų, uogų, šakelių.

Nukritusias uogas ir lapus reikėtų pašalinti. Rudenį esant teigiamai temperatūrai arba pavasarį prieš išbrinkstant pumpurams, krūmus būtina nupurkšti geležies sulfato tirpalu, o ligai pasirodžius krūmai purškiami sieros turinčiais fungicidais.

Deguliai arba antraknozė. Sukėlėjas – ***Kabatiella berberidis***. Plačios, rudos su rausvu pakraščiu plintančios dėmės išsidėsto viršutinėje raugerškių lapų pusėje. Palaipsniui dėmės įdumba. Jų paviršiuje matomi rausvi taškeliai – grybo vaisiakūniai-acervuliai. Pažeisti raugerškio stiebai pradeda kamštėti ir džiūti.

Deguliai aptinkami tik ant pavienių raugerškio krūmų. Jei liga labiau išplistų, krūmus reikėtų nupurkšti vario turinčiais fungicidais, išpjauti ligotus, sukamštėjusius ar supleišėjusius stiebus, sugrėbti ir sunaikinti nukritusius pažeistus lapus.

Karpymo būdu suformuotos tujos

Medelyno puošmenos

Kas auginama privačiame lenkų medelyne

BANGA GRIGALIŪNAITĖ, GTC Botanikos institutas, ANTANAS STACKEVIČIUS, draugija „Žaliuojanti Vilnija“

Vilniaus rajono savivaldybės darbuotojai ir draugijos „Žaliuojanti Vilnija“ nariai, besidomintys miestų želdynais, spalio viduryje lankėsi Lenkijoje, Varmijos Mozūrų vaivadijos Luko apskrityje esančiame Kozlovskių (Jerzy ir Władysław Marian Kozłowsky) privačiame medelyne, kur pasidalino patirtimi auginant sumedėjusius augalus miestų ir sodybų apželdinimui.

Privatus Kozlovskių medelynas buvo įkurtas 1968 metais. Per 50 metų medelyne sukaupta gausi augalų įvairovė, o urbanizuotų teritorijų apželdinimui auginama per 50 lapus metančių medžių ir krūmų bei 45 rūšys ir veislės visžalių augalų. Daugiausiai auginama įvairių kadagių. Čia puikuoja ir tujos, didžioji pocūgė, europinis kukmedis, kuris natūraliai auga pietva-

Vilniaus rajono savivaldybės administracijos Žemės ūkio skyriaus vyr. specialistė Helena Varnienė ir vedėjo pavaduotojas Gediminas Janavičius dėkoja medelyno savininkui Vladislavui Kozlovskiui (kairėje) už nuoširdų priėmimą

karių Lenkijoje bei arčiau pajūrio, kur daugiau drėgmės. Lietuvoje kukmedis buvo visiškai iškirstas XIX a. dėl jo tvirtos medienos. Dabar auginamas tik parkuose bei sodybose.

Medelyne gausu net trijų veislių kalninių pušų, kurias nesunku formuoti bonsai stiliumi. Pilkojo kėnio (du porūšiai) medeliai pasižymi ypač tankia laja. Jie mėgiami ir mūsų šalyje, yra atsparūs šalčiui, tik jauni ūgliai kiek nukenčia nuo šalnų ir didelių sausrų. Sodybų apželdinimui gausiai auginama paprastoji, serbinė, dygioji, baltoji eglė „Conica“, juodoji pušis ir net dviskiautis ginkmedis.

Iš lapuočių medžių ir krūmų paminėtina: 6 veislės Tunbergo raugerškio, 2 – europinio pūkenio, 3 – krūminės sidabražolės bei lanksvų įvairovė. Lenkai mėgsta ir kitus krūmus – forziją, ligustrą, jazminą. Iš medžių mėgiamas klevas, ąžuolas, beržas, bukas, skroblas, liepa. Matėme ir uosialapio klevo 2 veisles – „Gold“ ir „Flamingo“.

Medeliai auginami gana tankiai, maždaug 6–8 vnt. 1 m². Konkuruodami vieni su kitais, jie stiebiasi aukštyn, išlaiko vešlį lają. Augimą skatina įrengta gera laistymo sistema. Ir didesni medeliai iškasami be specialios technikos su dideliu žemės gumulu.

Juodoji ir kalninė pušis medelyne auginama vazonėliuose su įterpta kelmučio grybiena. Medelyno savininko teigimu, mikorizė arba grybašaknė (grybų hifų ir augalų šaknų simbiozė) abipusiškai naudinga ir augalui, ir grybui. Micelis hifų pagalba išskverbia į pušų šaknis, jas apraizgydamas padidina šaknų siurbiamąjį paviršių. Taip geriau aprūpina augalą vandeniu, mineralinėmis me-

džiagomis, azotu, o tuo pačiu grybas gauna augalo ląstelėse susintetintų angliavandenių. Augalai greičiau auga, juos mažiau puola grybinės ligos, geriau pakenčia sausrą.

Lenkijoje vasaržalius augalus taip pat pažeidžia įvairūs grybinių ligų sukėlėjai. Medelyne matėme ant paprastojo ligistro lapų išplitusios miltligės (sukėlėjas *Erysiphe ligustri*). Lietuvoje labiausiai yra išplitusi ligustrinė cercospora, o miltligė iki šiol nebuvo aptikta. Panašūs ir mažalapės liepos pažeidimai. Tiek privačiame lenkų medelyne, tiek pas mus augančias liepas miškuose ar želdiniuose labiausiai puola lapų dėmėtligės sukėlėjai: liepinė pasalora (*Mycosphaerella millegrana*) ir šešėlinė diskulė (*Apiognomonina errabunda*). Paprastąjį ąžuolą puola miltligė (*Erysiphe quercicola*).

Medelyne daug dėmesio skiriama medelių ir krūmų dekoratyviam formavimui, jiems suteikiant įmantrių kūgio, skritulio, spirales ir kitas formas. Iš per 20 veislių tujų formuojamos įvairios dekoratyvinės figūros. Mums buvo pademonstruotas tujų figūrinis karpymas rankinėmis akumatorinėmis gyvatvorių žirkklėmis, vėliau likusias smulkias mažas šakeles baigta nupjauti mažomis paprastomis žirkklėmis ar peiliu.

Lenkijos pakelėse saugomi seni medžiai, inventorizuoti net beržai, klevai, uosiai, tuopos, bet juos alina įsiveisęs pusiau parazitinis visžalis puskrūmis – paprastasis amalas. O Lietuvoje kelininkai jau baigia iškirsti pakelėse visus senolius medžius.

Nuoširdžiai dėkojame medelyno savininkui V. Kozlovskiui už nuoširdų priėmimą.

Medeliai iškasami su žemės gumulu

Tujų karpymo demonstravimas

Vešlūs pušų sodinukai

Auginamos jukos

Suteiktos formos

Lenkijos pakelėse išsaugoti medžiai

Ligustras puola miltligė

Medeliui augti vazonuose padeda mikorizė

Skroblų gyvatvorė

Pajūrinis sotvaras (*Myrica gale* L.)

Dr. JUOZAS LABOKAS, Gamtos tyrimų centro Botanikos instituto Ekonominės botanikos laboratorijos vadovas

Pajūrinis sotvaras derėjimo metu

AUTORIAUS nuotrauka

Pajūrinis sotvaras – ilgaamžis sotvarinių šeimos (*Myricaceae* Rich. ex Kunth) pelkių ir pelkėtų miškų augalas, vidutiniškai 0,5–1,5 m aukščio, lapus numetantis krūmas, dažnai formuojantis ištisinius sąžalynus. Šios rūšies augalai aptinkami Šiaurės Amerikoje, Vakarų ir Šiaurės Europoje bei Rytų Azijoje, įskaitant Japoniją, kur atstovauja varietetas *Myrica gale* L. var. *to-mentosa*. Europoje tai yra vienintelė sotvarinių šeimos rūšis. Dauguma šios šeimos rūšių paplitusios subtropikuose.

Lietuvoje pajūrinis sotvaras yra ties rytine europinio rūšies arealo riba, o natūralūs sąžalynai aptinkami tik Vakarų Lietuvoje, kur šiuo metu belikę tik rytinėje Kuršių marių pakrantėje. Todėl dar 1962 m. ši rūšis įtraukta į Lietuvos saugomų augalų sąrašus. Saugomas ir kaimynėse šalyse – Latvijoje, Estijoje, Lenkijoje, Vokietijoje.

Pajūrinis sotvaras yra dvinamis augalas, nors kai kuriose populiacijose, kaip nurodoma literatūros šaltiniuose, pasitaiko ir vienanamių individų. Tai acidofilas, daugiausia aptinkamas žemapelkėse ir tarpinio tipo pelkėse, todėl gali būti laikomas tokių augaviečių indikatoriumi. Pagal Elenbergo klasifikaciją pajūrinis sotvaras yra šviesamėgis augalas, retai aptinkamas ten, kur santykinis apšvietimas mažesnis kaip 40 proc. Unikali šio žemaūgio pelkinio krūmo savybė – sudaro mikorizę su azotą fiksuojančių *Frankia* genties mikromicetų štamais. Įvairių autorių duomenimis, azoto fiksacija, vykstanti sotvaro šaknų gumbeliuose, siekia nuo 9 iki 34 kg/ha, priklausomai nuo sąžalyno tankio ir aplinkos sąlygų. Todėl net ir nederlinguose dirvožemiuose pajūrinis sotvaras gali puikiai trpti ir net dominuoti kitų augalų atžvilgiu.

Jis yra pripažintas vaistiniu augalu. Tai atsispindi įvairiuose tarptautiniuose vaistinių augalų žinynuose bei duomenų bazėse, pvz., RBG, Kew (ed.) (2015). *Kew Economic Botany Collection*. Vaistams (esant virškinimo problemoms, kirmėlėms žarnyne ir pan.) naudojami lapai, šakelės, žievė. Seniau sotvaras buvo pla-

čiai naudojamas kaip aromatinis augalas dėl malonaus, šalavijų su kamparu primenančio aromato. Sąžalynuose jis sklinda karštomis vasaros dienomis intensyviai garuojant eteriniams aliejams pro gausias liaukutes lapuose bei vaisiuose. Būtent dėl šio aromato sotvaro lapai ilgą laiką buvo naudojami pagardinti alui ir kitiems alkoholiniams gėrimams, aromatizuoti arbatoms. Bet dėl eterinio aliejaus nuodingumo sotvaro naudojimas vėliau buvo gerokai primirštas. Iki šiol šiais tikslais dar tebenaudojamas Skandinavijos šalyse ir kitur. Nuplikant vaisius verdančiu vandeniu buvo išgautas vaškas, kuris naudotas aromatizuotų žvakių gamyboje. Bet dėl menkos vaško išeigos šis naudojimas neišsivystė iki komercinio lygio.

Sotvaro žievėje yra rauginių medžiagų, taninų, tinkamų naudoti odos įdirbimui. Augalinė žaliava (stiebų viršūnėlės, sėklos, žievė) kurį laiką naudota ir geltonų bei rudų dažų išgavimui. Literatūros šaltiniuose nurodoma, kad sotvaro lapai ir kita žaliava naudojama kaip repelentas prieš kandis, mašalus ir kitus vabzdžius bei parazitus, taip pat kosmetikoje. Užpatentuotas net priemonės prieš mašalus išradimas.

Gamtos tyrimų centre atlikti pajūrinio sotvaro cheminiai tyrimai rodo, kad daugiausia eterinių aliejų susikaupia šio augalo vaisiuose. Tačiau negausūs augalo ištekliai Lietuvoje bei saugomos rūšies statusas labai riboja jo žaliavos panaudojimą.

1962 metais, kai pajūrinis sotvaras dar nebuvo įtrauktas į saugomų rūšių sąrašus, gamtosaugininko Kęstučio Balevičiaus pastangomis bandyta introdukuoti šį augalą prie Vilniaus, Verkių miške. Bandymas pavyko, nes tuomet pasodintų kelių augalų populiacija šiuo metu yra išsiplėtusi iki kelių šimtų augalų sąžalyno, užimančio apie 0,5 ha plotą. Bet lyginant su natūralia populiacija Vakarų Lietuvoje, ši antropogeninė populiacija yra skurdesnė, augalai prasčiau išsivystę, sukaupia mažiau eterinių aliejų.

Siekiant patenkinti augalinės žaliavos poreikius bei sumažinti paruošų savikainą, kai kuriose šalyse atlikti pajūrinio sotvaro kultivavimo bandymai. Vienas tokių 2008–2010 m. darytas Škotijoje (paskelbta žurnale *Industrial Crops and Products*, 2013 m. Nr. 46). Jis parodė, kad auginant sotvarą mineraliniame dirvožemyje (daugiausia priesmėlyje), galima gauti ženkliai didesnę biomasės bei eterinių aliejų išeigą, negu renkant žaliavą gamtoje. Nustatyta, kad sotvaro kultivavimo efektyvumas priklauso nuo konkrečių vietos sąlygų, kovos su piktžolėmis priemonių taikymo, grunto vandens lygio, meteorologinių sąlygų, ypač temperatūros. Trečiaisiais auginimo metais šio bandymo geriausiame variante (naudojant herbicidus komplekse su mulčiavimu) gautas 0,75 t/ha (35,4 g/augalui) ūglių šviežios biomasės derlius ir 1,38 l/ha eterinių aliejų išeiga.

Mūsų krašto sąlygomis vertėtų apsvarstyti galimybę panaudoti pajūrinį sotvarą pelkių atkūrimo eksperimentuose, taip prisidedant prie šiltnamio efektą sukeliančio CO₂ emisijų mažinimo. Tuo labiau, kai natūralių sotvarynų plotų sumažėjimas Lietuvoje yra susijęs su pajūrio durpynų eksploatavimu.

Valtra – patikimas partneris miške

PROFESIONALI MIŠKŲ ŪKIO TECHNIKA

technologiniais sprendimais
išpildys kiekvieno kliento poreikius

VALTRA

- MIŠKININKYSTEI
- KELIŲ PRIEŽIŪRAI
- APLINKOSAUGAI

KRONOS

UAB „ROVALTRA“ – Vienintelė Valtra Inc. atstovė Lietuvoje, Kalvarijų g. 125-602, LT-08221, Vilnius
Tel. 8 5 2737000, faks. 8 5 2472085, mob. tel. 8 687 40042, el. paštas info@rovaltra.lt • www.rovaltra.lt

Gilyn į Šimonių girią...

Iženo ežere pastatyta gaudyklė

R. KARPUŠKOS nuotraukos

Gamtosauginiai tyrimai Šimonių girioje

Lobelio čemerys

N. ŽITKEVIČIAUS nuotraukos

Anykščių ir Kupiškio rajonų sandūroje besidriekianti Šimonių giria turtinga saugomų augalų ir gyvūnų rūšių, natūralių buveinių įvairove. Šimonių girios ekosistamai išsaugoti 2004 m. įsteigtas 23265 ha ploto biosferos poligonas, o visa saugoma teritorija priskirta „Natura 2000“ tinklui kaip buveinių ir paukščių apsaugai svarbi teritorija. Tokie didelėje teritorijoje įvertinti ir užtikrinti esančių vertybių apsaugos būklę gana sudėtinga, tam reikia daug laiko ir pastangų.

Liepos pabaigoje į Šimonių girią surengta VSTT Metodinio-analitinio centro ekspertų ekspedicija. Anykščių regioninio parko direkcijoje buvo aptarti šiam parkui priskirtų „Natura 2000“ teritorijų, įskaitant Šimonių girios, būklės vertinimo metodus, teritorijų tvarkymo problematika.

Pasidalinę mintimis, išvalgomis dėl Anykščių krašto „Natura 2000“ teritorijų, ekspertai išvyko į Šimonių girią vertinti

EB svarbos buveinių būklę bei vykdyti EB svarbos vandens vabalų – dvijuostės nendriadusės (*Graphoderus bilineatus*) ir plačiosios dusios (*Dytiscus latissimus*) tyrimus.

Dusios buvo tiriamos Šimonių girioje esančiuose Skaisčio ir Iženo ežeruose bei netoli girios esančiame Viešinto ežere. Metodinio-analitinio centro gamtosaugos eksperto Giedriaus Švitros teigimu, Iženo ežere 10 gaudyklių sugautos 9 dvijuostės nendriadusės, o Skaisčio ežere – 2 plačiosios dusios. Šiame ežere dvijuostės nendriadusės buvo sugautos jau 2017 m. vykdytos inventurizacijos metu. Šie radiniai papildys Šimonių girios buveinių apsaugai svarbios teritorijos saugomų vertybių sąrašą.

Vertinta Šimonių girios buveinių dabartinė būklė, tikslintos atskirų buveinių ribos: pelkiniai miškai, Vakarų taigos fragmentai, dar išlikę, nors ir prastos būklės, medžiais apaugusių ganyklų plotas, stepi-

Iženo ežere sugautos dvijuostės nendriadusės

Iženo ežero pakrantė – nendriadusių buveinė

nės pievos, išsibarsčiusios palei Šventosios upę, šienaujamos mezofitų pievos.

Šimonių girioje aplankyta iki 2012 m. Lietuvoje išnykusių laikyto ir į Lietuvos raudonosios knygos 0 (ex) kategoriją įrašyto augalo – Lobelio čemerio (*Veratrum lobelianum*) augavietė.

Anykščių regioninio parko biologės Dianos Martinavičiūtės teigimu, Lobelio čemerio populiacija, kurią 2012 m. sudarė apie 50 individų, yra kasmet besiplečianti. Bet nerimą kelia apleistos augavietės: nutrūkus tradiciniam ūkininkavimui, atviros buveinės pamažu apauga krūmais ir medžiais, keičiasi ir žolinė augalija.

Metodinio-analitinio centro ekspertai lankėsi ir netoli Šimonių girios esančioje Viešinto ežero buveinių apsaugai svarbioje teritorijoje (BAST). Viešinto ežero BAST palyginti nauja „Natura 2000“ teritorija. Jos svarba buveinių apsaugai išskirta tik 2016 metais. Čia saugoma Europos bendrijos svarbos ežerų su menturdumblių bendrijomis buveinė bei aliuvinių miškų buveinės fragmentai. Analizuojant teritoriją, ekspertų dėmesį patraukė pora Vie-

Skaisčio ežere sugauta plačioji dusia

A. ŽERKAUSKO nuotrauka

šinto apyežeryje esančių pelkučių, kurios nepatenka į Viešinto ežero BAST, tačiau jose kartografuotos šarmingų žemapelkių buveinės. Dar didesnis atradimas ekspertų laukė apsilankius vienoje iš šių žemapelkių (vad. Paversmių pelkėje) su gausiai išplitusia saugoma augalų rūšimi – rusvoju vikšreniu (*Schoenus ferrugineus*). Taip gausiai išplitusi ir tokios geros būklės rusvojo vikšrenio populiacija – retas reiškinys Lietuvoje. Todėl bus siūloma šią žemapelkę įtraukti į BAST ir numatyti jos palaikymui gamtotvarkines priemones.

VSTT inf.

Gaudyklių tikrinimas

R. KARPUSKOS nuotrauka

Gamtosaugos naujienos

Gamtosaugininkų susitikimas Latvijoje

Latvijoje, Siguldoje, rugpjūčio 21–22 d. vykusiam Lietuvos, Latvijos ir Estijos gamtos apsaugos institucijų vadovų susitikime, kurį šiemet organizavo Latvijos gamtos apsaugos agentūra, pagrindinis dėmesys skirtas Lietuvos patirties rengiant LIFE integruotąjį projektą NATURALIT pristatymui. Susitikime dalyvavo Lietuvos Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos direktorius Albertas Stanislovas, VSTT Metodinio analitinio centro vadovas Dalius Dapkus ir projekto administratorė Dalia Čebatariūnaitė. Patirtimi, įgyta rengiant ir pradėjus įgyvendinti LIFE integruotąjį projektą NATURALIT, pasidalijo projekto vadovė Birutė Valatkienė, administratorė Jurgita Visakavičiūtė (Aplinkos projektų valdymo agentūra).

Kaimyninių valstybių gamtosaugininkai dalinosi NATURA 2000 ir Buveinių tvarkymo patirtimi. Pavyzdžiui, latviai pristatė kaip atkuriamos ir saugomos miškapievių buveinės Gaujos nacionaliniame parke.

NATURALIT projektas bus vykdomas 10 metų ir bus svarbi Lietuvos NATURA 2000 tinklo ir saugomų teritorijų sistemos dalis.

Pokyčiai parengtame Lietuvos saugomų rūšių sąrašo

Lietuvos raudonosios knygos pirmasis sąrašas buvo patvirtintas 1976 metais. Siekdamas saugomų rūšių būklę įvertinti pagal naujausią metodiką, Lietuvos raudonosios knygos komisija siūlo sąrašą su trumpinti.

Aplinkos ministerijos užsakymu šį sudėtingą vertinimą atliko Gamtos tyrimų centras. Įvertinus šiuo metu į Lietuvos saugomų rūšių sąrašą įtrauktas 764 rūšis, nustatyta, kad per daugiau kaip 10 metų daugelio rūšių būklė pasikeitė. Lietuvos raudonosios knygos komisijos posėdyje specialistai siūlė įrašyti 566 saugotinas rūšis.

Naujajame sąrašo neliks gamtinėje aplinkoje jau išplitusių pilkųjų gervių, gulbės giesmininkės, pilkosios žąsies, didžiojo baltojo garnio bei kitų buvusių retų paukščių. Į Lietuvos saugomų rūšių sąrašą siūloma įrašyti pilkąją kurapkę, kurių populiacijos akivaizdžiai mažėja visoje Europoje.

Iš žinduolių sąrašo siūloma išbraukti kaip išnykusias – europinę audinę ir ažuolinę miegapelę, o gausėjančia rūšimi šalyje pripažinta ūdra (ši rūšis saugoma ir pagal ES Buveinių direktyvą), taip pat kelias šikšnosparnių rūšis, graužikų beržinę sicistą. Į sąrašą siūloma įtraukti sparčiai nykstančius plačiažnyplius vėžius bei išbraukti išnykusias žuvų rūšis – sturį ir sparius.

Keičiamas ir augalų sąrašas: anksčiau laikytos išnykusiomis – Lobelio čemerys ir širdžialapė kaldezija – dabar laikomos realiai gamtoje aptinkamomis rūšimis, bet siūloma išbraukti iš sąrašo nevietinės rūšis – melsvąjį linapį, bекotį ažuolą ir rūšis, kurių būklė gera – meškinį česnaką, daugiametę blizgę, paprastąjį vandens leliją. Sutrumpėjo ir samanų, grybų ir kerpių sąrašas, bet į saugomų rūšių sąrašą siūloma įtraukti 22 augalų rūšis, kaip retas ar nykstančias.

Aplinkos ministerija siūlo, kad atnaujintas sąrašas įsigaliotų nuo 2019 m. sausio 1 d. Pagal atnaujintą Lietuvos saugomų rūšių sąrašą 2019 m. pabaigoje bus išleista nauja Lietuvos raudonoji knyga. Iki šiol išleisti trys šios knygos leidimai. Paskutinis leidinys buvo išleistas 2007 metais.

Sparnuočių palydos

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba su Lietuvos ornitologų draugija spalio 6–7 d. surengė rudenines sparnuočių palydas. Dubysos regioninio parko direkcija spalio 6 d. pakvietė paukščių stebėtojus rinktis Raseinių rajone prie žuvininkystės tvenkinių, kur gausu paukščių, o spalio 7 d. Metelių regioninis parkas kvietė stebėti migruojančių vandens paukščių Dusios ir Metelio ežerų apylinkėse.

Ornitologas, buvęs ilgametis Kauno T. Ivanausko zoologijos muziejaus Juodkrantės aplinkos tyrimų laboratorijos vadovas Vytautas Pareigis 2012 m. birželį Kuršių marių Kiaulės nugaros saloje ties Klaipėda sugautą juodagalvio kiro jauniklį paženklino žiedu su užrašu „Lithuania HA00094“. Lietuvos paukščių žiedavimo centro gautais duomenimis, 2012 m. kiras buvo aptiktas Šveicarijoje, 2016 m. – Prancūzijoje, 2017 m. – Vokietijoje, šiemet – Jungtinėje Karalystėje.

Lietuvoje iki šiol buvo sužieduoti tik 9 juodagalviai kirai (neskraidantys jaunikliai): septyni Kuršių marių Kiaulės nugaros saloje ir du Kalvių karjeruose Klaipėdos rajone.

Mūsų šalyje kasmet peri tik 4–5 juodagalvių kirų poros, jos pastebimos Šalčininkų rajone, Papio ežere ir Kuršių mariose, kur yra rudagalvių kirų kolonijos.

Dėmesys gamtos paminklams

Pernai Lietuvos metų medžiu buvo išrinkta Raganų eglė – daugiakamienė paprastoji eglė (*Picea abies*), auganti Rambynų regioniniame parke, 2 km į pietryčius nuo Vilkyškių miestelio. Ši eglė yra ir gamtos paminklas (jos aukštis 32 m, kamienas 80 cm aukštyje išsišakojęs į 17 stiebų).

Aleksandro Stulginskio universiteto mokslininkai atliko „Rambynų regioninio parko medžio-paminklo Raganų eglės genetinės kilmės tyrimą“. Po atlikto tyrimo atmesta hipotezė, kad eglės daugiakamieniškumas yra sodininkystės triukas. Tikėtina, kad Raganų eglės daugiakamieniškumo priežastis yra unikalus genotipas. Todėl šis medis tampa ir tarptautinės reikšmės objektu.

Šiemet pavasarį Valstybinių miškų urėdija su Aplinkos ministerija ir kitais partneriais Rumšiškių liaudies buities muziejuje pasodino 1 ha miškapievių 100 ažuolų giraitę. Čia šaknis įleido seniausių Lietuvos ažuolų palikuonys: Stelmužės, M. Daukšos, Sandariškių, Ramanavo, Šaravų ir kitų garsių ažuolų iš visos Lietuvos įskiepijai. Miškininkus ir Rumšiškių liaudies buities muziejaus darbuotojus džiuginą, kad išgyvenę karštą ir sausą vasarą beveik visi ažuoliukai prigijo.

Parengta pagal AM, VSTT, VMU tinklapių inf.

Dideliais kiekiais SUPERKAME BERŽO RĄSTUS nuo 16 cm skersmens

Informacija apie supirkimo kainas ir sąlygas internete www.likmere.lt
telefonu 8 340 60054, el. paštu info@likmere.lt

Viskas dirbantiems ir besiltsintiems miške – Viskas vienoje vietoje

- ▶ IŠKLAUSYSIME
- ▶ PAKONSULTUOSIME
- ▶ PARINKSIME GERIAUSIĄ, KOKYBIŠKIAUSIĄ IR PIGIAUSIĄ
- ▶ OPERATYVIAI ATVEŠIME TIESIAI PAS JUS, O JEI REIKIA IR Į MIŠKĄ

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k.,
Vėžaičių sen.,
96215 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51506
El. paštas info@mmc.lt
www.miskui.lt

Dabar kamuolys - VMU vadovybės rankose

Valstybinės miškų urėdijos (VMU) darbuotojus atstovaujančių profesinių sąjungų jungtinė atstovybė (toliau – Jungtinė atstovybė) gegužės mėn. kreipėsi į VMU direktorių su iniciatyva pradėti kolektyvines derybas dėl darbdavio lygmens kolektyvinės sutarties sudarymo ir pateikė šios sutarties preliminarų lūkesčių projektą bei kolektyvinėms deryboms delegavo jungtinės atstovybės narius. Savo ruožtu VMU direktorius kolektyvinėms deryboms paskyrė darbdavio atstovus. Jų grupės vadovu paskirtas direktoriaus pavaduotojas bendriesiems reikalams Dovydas Čirvinskas.

Jau įvyko du derybinių grupių susitikimai. Jų metu suderinta derybų eiga ir sutarta kolektyvinę sutartį pasirašyti bei užregistruoti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje ne vėliau kaip gruodžio mėnesį, kad ji įsigaliotų nuo 2019 metų pradžios. Prasidėjus deryboms, prie Jungtinės atstovybės prisijungė ir Lietuvos aplinkos apsaugos sistemos darbuotojų profesinė sąjunga, turinti savo narių VMU Kaišiadorių regioniniame padalinyje. Jungtinės atstovybės pateiktas sutarties lūkesčių projektas buvo gana didelės apimties. Sutarta, kad sutartyje būtų kuo mažiau iš Darbo kodekso perrašytų nuostatų, o joje būtų fiksuojamos tos nuostatos, kurios nustato visų VMU darbuotojų kategorijų darbo ir poilsio laiko, darbo užmokesčio, darbų saugos ir sveikatos, socialinių garantijų aukštesnį lygį, nei numato Lietuvos Respublikos teisės aktai. Esame dėkingi advokatų kontorai GLIMSTEDT darbuotojams, kurios susistemino bei „išvalė“ kolektyvinės sutarties projektą nuo tiek Darbo kodekse, tiek kolektyvinės sutarties projekte besidubliuojančių nuostatų.

Prasidėjus informavimo-konsultavimo procedūroms dėl VMU regioninių padalinių struktūros bei VMU administracijai užsiėmus naujos padalinių struktūros formavimu, kolektyvinių derybų reikalai buvo šiek tiek atidėti. Jungtinė atstovybė tą laiką panaudojo tolesniam kolektyvinės sutarties projekto tobulinimui. Atsižvelgus į iš regioninių padalinių gautas pastabas bei pasidomėjus paskutiniu metu Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje registruotų kolektyvinių sutarčių „madomis“, Jungtinė atstovybė kolektyvinės sutarties projektą papildė kai kuriomis naujomis nuostatomis.

Spalio 12 d. vykusiam LMPF valdybos ir jungtinės atstovybės bendrame posėdyje pritarta papildytam kolektyvinės sutarties projekto variantui ir nutarta jį pateikti tolesnėms deryboms.

Darbo kodeksas numato, kad viena iš privalomų kolektyvinės sutarties dalių yra darbo apmokėjimo sistema. Pagal turimą informaciją ją ruošia VMU administracijos pasamdyta įmonė. Deja, kaip ši sistema atrodys, Jungtinė atstovybė informacijos dar neturi. Darbo apmokėjimo sistema turės būti patvirtinta kartu su kolektyvine sutartimi. Todėl manome, kad nekiltų principinių nesutarimų, Jungtinė atstovybė jau kūrimo eigoje turėtų žinoti apie pačius sistemos principus, atlyginimų kategorijų ar lygių skaičių, kategorijų atlyginimų dydžius, jų skirtumus tarp kategorijų, siekiant išvengti šiuolaikinės Lietuvos esminės problemos – pernelg didelių atlyginimų skirtumų tarp atskirų darbuotojų kategorijų, ypač išskiriant vadovaujančius. Ta problema labai ryški buvo buvusiose miškų urėdijose. Panašu, kad ji bus aktuali ir dabar.

Darbuotojams darbo užmokestis yra svarbiausias dalykas, keliantis nemažai aistrų ir vykdant VMU padalinių struktūros pertvarką. Pažadai, kad atlyginimų skirtumai tarp tą patį darbą dirbančių mažės, kol kas neatspindi siūlomose pasirašyti darbo sutartyse. Jose fiksuojamas tik gautas pagrindinis atlyginimas, nors pasiūlymuose keisti darbo sąlygas buvo įrašyti ir gaunami atlyginimų priedai, juo labiau, kad sujungus padalinius, kad ir liekant tose pačiose pareigose, darbų apimtys didėja. Tai gali tapti pagrindu darbo ginčams. Tikimės, kad iki jų neprieisime ir šią problemą išspręs naujoji teisinga darbo apmokėjimo sistema, kurią pavyks įvesti nuo 2019 metų pradžios.

Jungtinės atstovybės pateiktas kolektyvinės sutarties projektas yra gana progresyvus, paremtas naujausių registruotų kolektyvinių sutarčių pavyzdžiais, numatantis darbuotojams nemažai geresnių socialinių garantijų, darbo ir poilsio, darbų saugos ir sveikatos, mokymosi, kvalifikacijos tobulinimo ir kitų sąlygų, negu tai numatyta Darbo kodekse ar kituose teisės aktuose. Dabar viskas priklauso nuo Valstybinės miškų urėdijos derybininkų geranoriškumo, sutarimo ir pasiūlytos derybų spartos. Girdint, kad VMU vienas iš tikslų yra tapti socialiai atsakinga įmone, tikimės, kad kolektyvinės derybos bus sėkmingos, pasirašyta kolektyvinė sutartis tenkins daugumos VMU darbuotojų lūkesčius, skatins jų lojalumą darbovietai ir gerus tarpusavio santykius, o tai nulems ir sėkmingus įmonės veiklos rezultatus. Taigi, kamuolys dabar administracijos atstovų rankose...

Juožas ŪSAS
Jungtinės atstovybės narys

Gripen

of Sweden

www.hsp.se

HSP Gripen patys tvirčiausi
ir patikimiausi griebtuvai pasaulyje

- ★ Didžiulis pasirinkimas griebtuvų miškovežiams, medvežėms, biokurui ir didiesiems medienos krovos terminaliniams kranams
- ★ Aukščiausios rūšies plienas, du sustiprinti cilindrai
- ★ Realios garantijos ir servisas.

mob. tel. 8 670 24481

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k., Vėžaičių sen., 96215 Klaipėdos r.

Tel. 8 673 51506 • El. paštas info@mmc.lt

• www.miskui.lt • www.mmc.lt

AXER giljotinos

AXER 650

AXER 560K

AXER 540L

AXER 330L

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k., Vėžaičių sen., 96215 Klaipėdos r.

Tel. 8 673 51506, El. p. info@mmc.lt, www.miskui.lt, www.mmc.lt

PRANEŠIMAS

Valstybinės miškų urėdijos Veisiejų regioninio padalinio Krosnos girininkijos eiguliui Gintautui BURČIKUI išduotas valstybinio miškų pareigūno spaudas Nr. 01/40 (jį pradus) laikomas negaliojančiu.

NAUJOS PADANGOS

Pritaikytos įvairiems miško ir
kelių tiesimo darbams
ypač sudėtingomis sąlygomis

nokian
NOKIAN TRACTOR KING

Faks. 8 37 215101

Tel. 8 683 24140 (Aidas)
El. paštas info@pgmtechnika.lt

Tel. 8 656 82777 (Darius)
El. paštas darius@pgmtechnika.lt

Tel. 8 607 77723 (Renaldas)
El. paštas renaldas@pgmtechnika.lt

UAB „PGM TECHNIKA“ / Plento g. 6, Užliedžiai, 54305 Kauno r. / www.pgmtechnika.lt

Baltijos šalis vienija panašūs privataus miško ūkio iššūkiai

Dr. MARIUS KAVALIAUSKAS

Lietuvos, Latvijos ir Estijos privataus miško savininkus vienijančių organizacijų ir valstybės institucijų atstovai rugsėjo 25–26 d. susitiko Estijoje surengtame Baltijos privačių miškų ekspertų susitikime. Tai besiformuojanti tradicija – kas dveji metai aptarti aktualias privataus miškininkystės sektoriaus problemas Baltijos šalyse. Pirmasis toks renginys 2016 m. organizuotas Lietuvoje, o 2020 m. planuojamas Latvijoje.

Šiomet susitikime dalyvavo Lietuvos atstovai – Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų departamento Miškų politikos skyriaus vedėjas dr. Nerijus Kupstaitis, Valstybinės miškų tarnybos Miškų kontrolės skyriaus vedėjas pavaduotojas Benas Bitauskas ir Lietuvos miško savininkų asociacijos valdybos narys dr. Marius Kavaliauskas.

Baltijos ekspertų susitikime aptartos privačios miškininkystės tendencijos, LULUCF įgyvendinimo, ES lėšų paskirstymo bei kiti aktualūs klausimai ir pokyčiai per pastaruosius dvejus metus, praėjusius po susitikimo Lietuvoje.

Estija šiuo metu skaičiuoja 113 tūkst. miškų savininkų, kurie valdo beveik 1,1 mln. ha šalies miškų (vidutinė valda yra apie 10 ha). Miškų savininkai moka miško žemės mokestį, kuris vidutiniškai siekia 5 Eur/ha, o pajamų mokestis (įvertinant išlaidas ir su kai kuriomis išlygomis) – 20 proc.

Pastarųjų metų duomenys rodo juridinių asmenų skaičiaus ir jų valdomo miškų ploto didėjimo tendencijas. Juridinių asmenų skaičius miškų savininkų struktūroje nuo 2010 m. iki 2014 m. padidėjo nuo 26 proc. iki 35 proc. Tokiam reiškiniiui didžiausią įtaką darė mokestiniai prioritetai juridiniams asmenims ir aktyvi miško žemės rinka. Pavyzdžiui, ekonominę veiklą įteisinusiems miškų savininkams netaikomas pajamų mokestis, bet imamas mokestis už gautas pajamas iš ES paramos fondo lėšų. Taip pat neapmokestinamos pajamos, gautos iš miško ūkinės veiklos ir neviršijančios 2 877 Eur.

Estijos atstovai pažymėjo, kad aplinkos apsaugos tikslams ir miškų ūkio veiklos apribojimams kompensuoti naudojamos ne tik ES struktūrinių fondų, o ir nacionalinio biudžeto lėšos. Apie 80 proc. ES lėšų panaudojama ugdymo kirtimams skatinti. Įdomu tai, kad miškų savininkų konsultavimui Estijoje yra skiriama per metus 80 eurų vienam savininkui. Jeigu savininkas pagal nustatytus konsultavimo tarifus viršija 80 eurų ribą, toliau turi mokėti papildomai iš asmeninių lėšų.

Pažymėtina, kad privačių miškų sertifikavimui skatinti Estijos biudžete yra numatyta 200 tūkst. eurų lėšų. Be to, Estijoje nacionalinėmis lėšomis taip pat remiamas ir privataus miško atkūrimas po įvykdytų kirtimų.

Latvijos atstovai akcentavo miškų savininkų kooperacijos didėjimo tendencijas. Nuo 2015 m. iki 2018 m. rugpjūčio mėn. Latvijoje kooperatyvų narių padidėjo nuo 163 iki 484, atitinkamai nuo 1,37 mln. eurų iki 5,13 mln. eurų padidėjo ir kooperatyvų apyvarta. Labai aiški Latvijoje miško valdų stambėjimo tendencija. Pažymėtina, kad miško valdų, viršijančių 50 ha, nuo 2004 m. iki 2016 m. bendrame privačios miško žemės plote dalis padidėjo nuo 7 proc. iki 43 proc.

AUTORIAUS NUOTRAUKA

Išvykoje į privačius miškus

Latvijos privačių miškų atstovų teigimu, savininkai moka 10 proc. pajamų mokestį (atsižvelgiant į patiriamas išlaidas). Šis mokestis yra sumažinamas 25 proc., jeigu parduodamas nekirstas miškas; taip pat mažinamas 50 proc., jeigu parduodama apvalioji mediena. Šiuo metu Latvijoje miško naudojimas vykdomas tikslinių skersmenų ir amžiaus klasių pagrindu, tačiau vyksta diskusijos tikslinio skersmens dydžiui mažinti. Taip pat diskutuojama, ar leisti kirsti mišką plynai (ne daugiau kaip 2 ha) Baltijos jūros ruože (5 km iki jūros) dėl sudėtingų miško atkūrimo sąlygų. Didžiausia ES struktūrinių fondų lėšų dalis (33 proc.) Latvijoje yra naudojama miškų įveisimui, 19 proc. – ugdymo kirtimams remti.

Baltijos šalių atstovai įvardijo ir pastaruoju metu augančią radikalių nevyriausybinių organizacijų destruktinės veiklos problemą. Nors šių organizacijų pavadinimai skirtingi, jų veiklos tikslas, metodai ir priemonės yra panašūs visose trijose Baltijos šalyse. Susidaro įspūdis, kad norima stabdyti bet kokiais miškininkystės inovacijais, naudojant netgi tas pačias neigiamas emocijas visuomenėje sukeliančias nuotraukas, iš piršto laužtus protestus ir pan.

Akivaizdu, kad tokia veikla Baltijos šalyse yra sistemingai koordinuota. Todėl diskutuota apie būtinybę ieškoti bendro glaudesnio bendradarbiavimo galimybių, nustatant sprendimo priemones ne tik naujesiems iššūkiams koordinuotai įveikti, bet ir efektyviau pasidalinant gerosios praktikos pavyzdžiais.

Ugnikalnių, ledynų ir geizerių šalyje

Prof. habil dr. VYTAUTAS PADAIGA, prof. habil dr. ŽILVINAS PADAIGA

Šiaurės Atlante tarp Grenlandijos ir Norvegijos yra turistų pamėgta įdomi Ledo šalis (Iceland), lietuviškai vadinama Islandija. Norėtume pasidalinti įspūdžiais iš kelionės po šią šalį.

Šiemet pavasarį iš Vilniaus atsikrėję į Keflaviko oro uostą išvydome ugnikalnių suformuotą kraštovaizdį – lavos šlako ir ugnyje apdegusių uolienų laukus. Juose neauga net žolė. Toks kraštovaizdis susiformavo po 1830 m. išsiveržusio ugnikalnio, kai čia išnyko paskutiniai apie 1 m aukščio Islandijos pingvinai. Šiuo metu taip pat stebimas kai kurių ugnikalnių aktyvumas. 2011 m. išsiveržęs Eyjafjallajökull ugnikalnis sutrukdė net lėktuvų skrydžius Europoje dėl ore gausiai pasklidusių pelenų. 2015 m. buvo išsiveržęs Bardarbunga ugnikalnis. Aukščiausias ugnikalnis Orefajökull siekia 2119 m aukštį.

Kai kur matyti iš po žemės besiveržiančio karšto vandens garai ir vamzdynai. Toks kraštovaizdis plyti apie 50 km iki pat šalies sostinės Reikjaviko. Tačiau ne visa sala tokia.

Didesnę salos dalį užima plynaukštė (iki 400–800 m aukščio), kurioje yra iki

1000–1500 m aukščio kalnagūbrių, apie 130 veikiančių ir užgesusių ugnikalnių, daug karštųjų versmių – geizerių. Ledynai dengia 10 proc. salos paviršiaus, o 7 proc. sudaro žemumos pakrantėse.

Iš sostinės išvykome automobiliu į kelionę po šalį labiausiai apgyvendinta vakarine pakrante, kurioje matėme pievų, sodų, nedidelių kaimelių ir miestelių. Apie 50 km į šiaurės rytus nuo Reikjaviko aplankėme Tingvellir nacionalinį parką ir jo įžymybes – mažąjį ir didįjį geizerius.

Pastarasis atitvertas nuo lankytojų, nes iš jo fontanų trykšta neatvėsusios magmos įkaitintas karštas vanduo (80–100 °C) ir garai. Vandens fontano aukštis buvo apie 10 m, o kartais siekia ir iki 30–40 m.

Geizerių ir karšto vandens versmių gausu ypač vakarinėje šalies dalyje. Jie yra šalia aktyvių ugnikalnių, kurių magma įkaitina uolienas ir ant jų nutekantį vandenį. Vamzdynais tiekiamu karštu vandeniu

apšildomi miestai, gyvenvietės, kaimeliai ir pavienės sodybos, todėl Islandijos gyventojai malkomis kūrena nebent židinius, kuriems kasmet paruošiama apie 200 t beržinių malkų.

Tingvellir nacionaliniame parke vyrauja tundros ir miškatundrės kraštovaizdis, daug slenkstėtų upelių, ežerėlių, pelkių, neaukštų kalnų. Augalijoje vyrauja keružiai beržai, žemaūgiai karklai, bruknės, tekšės, girtuoklės, viržiai, samanos ir kerpės. Miškatundrėje matyti ir žemų, vėjų iškreivintų, su plokščiomis lajomis beržynėlių. Parke plyti Langjökull ledynas.

Dauguma ledynų yra tarpukalnių slėniuose. Didžiausias – Vatnajökudlio ledynas (dengia 8300 km² plotą, yra 2,1 km aukščio, tūris siekia apie 3100 km³). Kiti didesni ledynai yra Laungjökudlis (1020 km²) ir Hofsjökudlis (995 km²).

Prieš 1150 metų į salą atsikeliant žmonėms, čia natūraliai augo plaukuotojo ber-

Prof. Vytautas Padaiga prie paminklo Islandijos pingvinams

VYTAUTO PADAIGOS ir ŽILVINO PADAIGOS archyvo nuotraukos

Ledynai dengia 10 proc. salos paviršiaus

Tingvellir nacionalinio parko kraštovaizdis

Islandijos pietinėje dalyje ganosi šiaurės elniai

žo ir paprastosios eglės miškai (užėmė 25–40 proc. ploto). Medžių aukštis siekė iki 15 m. Besikuriantys gyventojai intensyviai kirtė miškus namų statyboms, kurui, kirtavietes vertė ganyklomis avims, dirbama žeme.

Nuo 1889 m. šalyje pradėta organizuota miškininkystė. 1907 m. priimtas Miškų ir dirvožemių apsaugos įstatymas. 1908 m. įkurta Islandijos miškų tarnyba. Bet miškų atkūrimas vyko sunkiai, nes palaidos avys nuskabydavo beržų atžalas. XX a. viduryje beržynų liko tik 0,5–1 proc. Todėl nuo 1950 m. pradėtas miškų sodinimas ir želdinius nuo avių žalos imta tvirti tvoromis. Priekalnėse sodinta paprastoji ir sitkinė eglės, sibirinis ir Sukačiovo maumedžiai, paprastoji ir suktaspyglė pušys, tuopos, beržai ir šermukšniai. Per 1960–1962 m. pasodinta 1,5 mln. sodinukų, nuo 1963 m. – kasmet po 0,5–1 mln., po 1990 m. – iki 4–6 mln. sodinukų kasmet. 2009 m. įveista 30 proc. beržų, tiek pat maumedžių, sitkinės eglės želdinių. Po 1950 m. įveistuose miškuose 2009 m. pradėti ugdymo kirtimai.

1950–1990 m. vykdyti miškų tyrimai. Padedant norvegams, 1967 m. įkurta Miš-

kų tyrimo stotis. Islandijos žemės ūkio universitete galima studijuoti miškininkystės mokslus.

Šiaurinėje ir rytinėje salos pakrantėse gyventojus pamalonina Šiaurės jūrų srovės dovanai atplukdyti iširusių sielių rąstai iš Rusijos Sibiro taigos. Šiaurės jūrų srovių greitis yra 400–1000 km per metus, todėl rąstai Islandiją pasiekdavo per 4–5 metus. Pagal metines medžių rieves, iš kurių buvo pagaminti rąstai, jų amžius siekė iki 500 metų. Vietiniai gyventojai išgriebtus rąstus krauna į rietuves, džiovina ir naudoja ūkio reikmėms.

Islandijoje nuolat peri 75 paukščių rūšys. Sala svarbi žąsims, migruojančioms iš Vakarų Europos į šiaurės kraštų tundras perėti ir grįžtant atgal. Balandį visos pakelių pievos būna pilnos žąsų, ypač pilkųjų, kanadinių ir juodųjų berniklių. Nepersekiojamos žąsys čia tokios jaunos, kad lesinėja žolę net svečių namų palangėse. Kalnuose prie grunto kelių matėme akmenėlius lesinėjančius baltuosius tetervinus arba žvyres, bet jų čia gyvena nedaug. Daug yra gulbių giesmininkių, sutinkama net 13 rūšių plaukiančių ir nardančių ančių, tarp jų ir gražuolė kuoduotoji antis. Peri gagos. 1921 m. saloje pradėti žieduoti paukščiai.

Iš laukinių žinduolių paminėtinos arktinės lapės, iš fermų pabėgusios ir paplitusios kanadinės audinės, miškinės pelės. Kartais iš Grenlandijos atsibasto ir baltosios meškos.

Islandijoje išvystyta gyvulininkystės produktų perdirbimo, chemijos, aliuminio ir cemento gamybos pramonė. Elektrą gamina hidroelektrinės.

Bet svarbiausia šalies ūkio šaka yra žvejyba. Kasmet sužvejojama ir perdirbama apie 1 mln. tonų žuvų. Šiaurinėje Islandijoje iš Ofalsfjordur uostelio nedideliu laivu buvome išplaukę į jūrą stebėti banginių ir

meškerioti menkių. Didžiausi – mėlynieji banginiai, gyvenantys iki 100 metų, užaugantys iki 35 m ilgio ir 100–190 t svorio. Šių banginių medžioklė uždrausta. Mums pavyko pamatyti tik dviejų mažesnių banginių nugaras. Iš kitų banginių paminėtini kašalotas, poliarinis banginis, finvalas, kurių medžioklė limituojama. Skaitytojams priminsime, kad tarp Anglijos ir Islandijos vyko net trys „menkių karai“, kai pakrantės akvatorija buvo išplėsta iki 300 km.

Islandijos vandenyse gyvena 7 ruonių rūšys, iš kurių gausiausi ilgasnukis ir paprastasis ruoniai. Parduo tuvēs galima nusipirkti rūkytos banginio mėsos, upėtakių, labai skanių marinuotų silių ir kitų žuvų. Perkant pas vietinius žvejus rūkytus upėtakius, jie papasakojo įdomų seną žuvų ir avienos rūkymo būdą: neturint medienos, rūkymui naudotas gerai išdžiovintas avių mėšlas. Šis būdas naudojamas ir dabar.

Neaukštų kalnų papėdėse, kur žemumose auga pievos, užuovėjose įsikūrę sodybos. Jose stovi balta arba tamsiai ruda spalva nudažyti gyvenamieji namai ir ūkiniai pastatai, daugiausia tvartai gyvuliams. Sodybos apsodintos apsauginėmis eglių ir tuopų juostomis.

Balandžio viduryje pievose ganėsi gauroti islandiški arkliai. Ši unikali arklių veislė prieš 1100 m. atsivežta iš Norvegijos ir iki šiol išgyveno be kryžminimosi. Siekiant išvengti ir toliau kryžminimosi, uždraustas kitų veislių arklių įvežimas į salą. Apie nepaprastą šių arklių prisitaikymą atšiaurioms sąlygoms rodo jų elgsena. Pastebėjome, kad pučiant stipriam ir šaltam vėjui šie arkliai sustoja ratu, galvas suglaudžia centre ir keičia stovėjimo padėtį rate priklausomai nuo vėjo krypties, taip leisdami apšilti ir kaimynams. Pievose jiems pastatytos skardinės pašiūrės, kur gali pasislėpti žiemą siaučiant pūgoms. Statisti-

Islandijos didysis geizeris

Sibiro taigos rąstai šiaurinėje Islandijos pakrantėje

Islandijos arkliai

kos duomenimis, islandiški arkliai gausa (apie 70 tūkst.) yra antroje vietoje po galvijų. Islandai juos naudoja pievų priežiūrai, jodinėjimui ir mėsai. Jie nešuoliuodami bėga visomis keturiomis kojomis iki 50 km/val. greičiu. Sveria apie 330–380 kg. Restoranuose galima rasti arklienos kepsnių. Per savaitę apie 3 t arklių mėsos eksportuojama į Japoniją.

Pievos ir ganyklos saloje užima apie 2,3 mln. ha plotą, todėl gyvulininkystė yra taip pat svarbi ūkio šaka. Balandžio viduryje į ganyklas išleidžiamos avys (laikoma apie 900 tūkst.). Vienoje kitoje vietoje matėme ir ožkų. Sodybose ir pievose stovėjo per žiemą nesunaudotos žolės konteineriai. O dirbamos žemės tėra tik apie 1000 ha. Joje auginamos mažos bulvytės, kurių pateikiama prie mėsos patiekalų. Šiltnamiuose auginami pomidorai ir agurkai.

Vakarine šalies pakrante toliau keliaujant į šiaurę mažėja sodybų, kaimelių ir gyvenviečių. Baigiasi asfaltuoti ir prasideda kalnų pakriaušėm nutiesti siauri grunto keliai, kai kur nubarstyti nuo kalnų riedančiais akmenimis. Balandžio viduryje šiaurinės salos dalies kalnai ir žemumos buvo dar padengtos sniegu.

Ptupavok vietovėje įrengtuose svečių namuose įsikūrėme nakvynei. Sename name įrengti dviviečiai poilsio kambariai, koridoriai ir valgykla, išpuošti paveikslais, skulptūrėlėmis ir buities reikmenimis, vaizduojančiais Islandiją. Šeiminių paraginti išsimaudėme netoliese esančioje šiltoje (~ 36 °C) Krossnesslaug vandens versmėje įrengtame baseine. Prie baseino pastatytas versmės šildomas persirengimo namelis, įrengti dušai. Esant šaltam orui, iš šilto baseino gėrėjomės į uolas sudūžtančiomis Atlanto bangomis. Šis baseinas, kaip ir dauguma kitų, nemokamas. Kitą rytą leidomės tolyn Sibiro taigos rąstais nuklota šiaurine pakrante. Trumpindami

kelią nuo Reikjähflo, grunto keliu kirtome stačiašlaitius kalnus ir atsidūrėme rytinės pakrantės Djupivogum gyvenvietėje. Nakvynei įsikūrėme netoli Vatnajokull ledyno esančiuose svečių namuose. Ledyno fone matėme praskrendančių žąsų virtines, kurios leidosi už lango esančioje pievoje, netoli nuo besiganančių arklių.

Kitą rytą išvažiavome apžiūrėti ledyną iš arčiau. Tai milžiniškas melsvo ledo kalnas. Čia pirmą kartą pamatėme šiaurės elnius. XVIII a. iš Norvegijos atvežti šiaurės elniai išplito ir dabar jų yra apie 7000, leidžiama medžioti nuo liepos vidurio iki rugsėjo vidurio. Vasarą elniai ganosi kalnuose, o žiemą nusileidžia į tarpukalnes. Netoli asfaltuoto kelio ganėsi du nebaiktūs elniai, o Vatnajokull ledyno ir kalnų priekalnėse – dvi bandos. Pastebėjusi mus pirmoji banda pasitraukė tolyn, o antroji prisileido gana arti. Bandoje buvo 6 elniai: 2 patinai, 2 patelės ir 2 jaunikliai (jau raguoti, bet jų ragai dar buvo apvilkti juodais plaukučiais apaugusia odele).

Ledyno pakraščiu ir kalnų priekalne tęsėsi tundra, kurioje augo pagrindiniai šiaurės elnių ganyklų augalai: kerpė-elninė šiurė, viržis ir berželis keružis. Per žiemą elnių viržius ir berželius nuskabo 100 proc.

Kaip ir dauguma skandinavų, islandai su užsieniečiais bendrauja anglų kalba. Tai paprasti, atviri, nuoširdūs ir geranoriški žmonės. Didžioji islandų dalis yra norvegų ir galų (iš Škotijos ir Airijos), atsikėlusių į salą VIII-X a., palikuonys. Dabar Islandijoje yra apie 300 tūkst. gyventojų, kurių 95 proc. sudaro islandai bei dabartiniai emigrantai lenkai (3,1 proc.), lietuviai (0,5 proc.), danai (0,3 proc.), vokiečiai (0,3 proc.) ir latviai, britai, amerikiečiai (po 0,2 proc.). Nuo XII a. senąja islandų kalba rašomos sagos. Nuo XIII a. rašytinė kalba nepasikeitė ir ją supranta dabartiniai

islandai. Miestuose ir kaimuose jaučiama norvegų architektūros įtaka. Islandai yra liuteronai. Didesniuose kaimeliuose ir gyvenvietėse pastatytos nedidelės smailiabokštės bažnytelės.

Islandijoje labai išvystyta turizmo infrastruktūra. Nutiesta daug gerų kelių, pastatyta puikių svečių namų, panaudojant geoterminius vandenius įrengti maudymosi baseinai ir kubilai. Veikia Islandijos gamtos istorijos muziejus. Visur labai švaru.

Baigdami kelionę, kurioje savaitę praejo kaip viena diena, prisiminėme Islandijos istoriją. Nuo XIII a. vidurio iki XVI a. pradžios Islandija priklausė Norvegijai, o po to keturis šimtmečius Danijai. Tik 1944 m., kai Danija dar buvo okupuota vokiečių, Islandija paskelbė nepriklausomybę. Pirmasis naują nepriklausomą šalį pasveikino ir pripažino Danijos karalius. Keflavike ant pjedestalo iškeltas amerikiečių naikintuvas, saugojęs Islandiją Antrojo pasaulinio karo metais. Nuo 1949 m. Islandija yra NATO narė. Dėl labai svarbios strateginės padėties joje įsteigtos JAV karinės bazės. Nenuostabu, kad Islandija, šimtmečius nešusi svetimųjų jungą, pirmoji pripažino ir mūsų nepriklausomybę.

Islandijos gyvenvietė

SKAITYTOJO ŽODIS

Anąakt sapnavau toleranciją, prezumpciją, kompetenciją ir mėšlo krūvą.

Nubudęs pagūglinau.

Pasirodo, sapnuoti mėšlo krūvą reiškia krūvą pinigų.

Ačiū Dievui. Paskutinius žmonos išskirtus kišenpinigius jau išleidau.

O apie paneles, toleranciją, prezumpciją ir kompetenciją sapninukuose – nieko.

Ramybės, nekantrieji skaitytojai. Tuoj viską paaiškinsiu.

Bobų vasaros pabaigoje Lietuvą sukrėtė kraupi žinia.

Gražiausią šių metų spalio sekmadienį pirmieji tą žinią sužinojo paralelinės Lietuvos, įsikūrusios veidaknygėje, gyventojai.

Du šventojo karo prieš medžiotojus ir miškininkus karžygiai pranešė pilietiskai paralelinės Lietuvos visuomenei: Labanoro širdyje ne tik pušis kerta, prisiliubę medžiotojai surengė laisvai po mišką laigančių šunelių skerdynes.

Vienas iš tų karžygių – neretas mano rašinėlių personažas, garsus visų gamtinių reikalų bei medžiotojų (miškininkų taip pat) daromų niekšybių ekspertas. Dovanokit, asmens tapatybės negaliu atskleisti. Draudžia garsioji ES asmens duomenų apsaugos direktyva.

Nebe tokį gražų pirmadienio rytą jauna ir perspektyvi žurnalistė viename iš ketvirtosios valdžios stulpų, skirtų paremti vaikiškoms mūsų demokratijos kojytėms, publikuoja išsamią įvykio analizę.

Didžioji straipsnio dalis skirta minėtiems karžygiams nusilengvinti ant medžiotojų bendruomenės, o straipsnio pavadinimas paskelbia ir nuosprendį: „Medžiotojų šventė kaime baigėsi iššaudytais šunimis: dabar baisu ir į kiemą išeiti“.

Va tada suburbuliuoja jau abidvi Lietuvos: niekšai, žudikai, kaip juos šventa Marijos žemė nešioja...

Teisybės dėlei reikėtų pasakyti, kad paskutinė straipsnio pasitraipa suteikia teisę pasiaiškinti ir nabagams medžiotojams, kurie įžūliai teigia, kad tą savaitgalį nemedžiojo ir švęsti neturėjo ko.

Bet kam įdomi tų niekadėjų nuomonė...

Eugenijus TIJUŠAS

P.S. To pirmadienio pavakarę vargšų šunelių savininkė, vienos iš minėtų karžygių motina, tiesioginiame LRT radijo eteri, laidoje „60 minučių“ prisipažino: tą savaitgalį apie medžioklę kaimo apylinkėse ir medžiotojų šventę kaime nieko nei girdėjo, nei regėjo.

Mane seniai kankina hamletiškas klausimas: ar Pilietis yra geras Skundikas, ar Skundikas yra geras Pilietis?

P.S P.S. Šiąnakt sapnavau ministrą. *Pasigūglinau.* Nieko gero. Norit sužinoti daugiau? *Pasigūglinkit www.lmzd.lt.*

Danieliai yra rūšis lengvai prisitaikančių gyvūnų, galinčių išgyventi įvairiose buveinėse – miškuose, krūmynuose, želdiniuose, ganyklose, pievose. Natūralioje aplinkoje danieliai dažniausiai gyvena mišriuose eglių ir lapuočių miškuose su tankiu krūmų traku bei pakankamai gausia žolių augalija. Literatūroje nurodoma, kad šie gyvūnai mėgsta gyventi miškuose, kur yra pievelių ar atviresnių vietų arba netoli laukų. Pastebėta, kad danieliai nėra migruojantys gyvūnai, jie prisitaiko išgyventi įvairiose klimato sąlygose (nuo šalto-drėgno iki šilto-sauso oro). Žinoma, būtina, kad jų gyvenamoje teritorijoje būtų pakankamos maitinimosi ir saugumo sąlygos, tinkamas klimatas, tinkamas bandos dydis. Danielius perspektyvu auginti ir aptvaruose – juos lengva prijaukinti, jie greitai pripranta prie ganyklų, per palyginti trumpą laiką užaugina gerus ragus, yra atsparūs ligoms. Lietuvoje nėra nei gamtinių apribojimų, nei teisinių draudimų, todėl danieliai gali papildyti laisvėje gyvenančiųjų populiacijas.

Danieliai gali būti ir įdomus medžioklės objektas. Algimantas Kamičaitis knygoje „Danielius. Auginimas aptvaruose ir apgyvendinimas atvirose medžioklės plotuose“ kviečia: „...auginkime aptvaruose ir aklimatizuokime atvirose medžioklės plotuose danielius kuo plačiau, kad turėtume įdomios, nors ir nelengvos medžioklės galimybę, galėtume pasidžiaugti įspūdingais trofėjais, ir, tuo pačiu, paskanauti tikrai delikatesinės žvėrienos“.

Lietuvoje gausu atvejų, kai aptvaruose auginti danieliai mažesnėmis ar didesnėmis grupėmis tikslinčiai išleidžiami į laisvę, tačiau dar trūksta tyrimų ir apibendrinančių publikacijų apie tokių danielių mišgracijas, pasiskirstymą, prisitaikymo sėkmę, todėl atsiranda realiais faktais mažai pagrįstų nuomonių, nusistatymų ir kalbų.

Šiuo straipsniu pabandysime užpildyti susidariusią informacijos spragą, sieksime išsklaidyti klaidinančias mintis, o kai kuriuos mitus – paversti faktais.

Mūsų tyrimas buvo atliekamas Kauno medžiotojų klubo medžioklės plotų vienetė „Karklė“. Šis medžioklės plotų vienetas užima 3643,9 ha, iš kurių miškai sudaro 1481,7 ha (40,7 proc.), laukai – 1683,8 ha (46,2 proc.), vandens telkiniai – 207,8 ha (5,7 proc.), ne medžioklės plotai – 270,6 ha (7,4 proc.). Be to, 16,4 km juosta ribojasi su Nemuno upe. „Karklės“ medžiotojų klubo teritorijoje 2010 m. įsteigtas Liudvikui Borisevičiui priklausančias 4,02 ha dydžio danielių aptvaras. Pradžioje aptvare buvo apgyvendinta 10 danielių (1 patinas ir 9 patelės), po dvejų metų jų gyveno jau 22 (2 patinai, 13 patelių ir 7 jaunikliai), vėliau banda sėkmingai augo.

Šių metų pavasario pirmoje pusėje į laisvę išleista 11 danielių (3 patinai ir 8 patelės), kurie pažymėti ausų įsagais su skai-

Danielių migracijos po išleidimo iš aptvaro

ARTŪRAS KIBIŠA, MINDAUGAS RAČKAUSKAS, KASTYTIS ŠIMKEVIČIUS, RENATA ŠPINKYTĖ-BAČKAITIENĖ, ASU

čiais nuo 1 iki 10 (1 pav.). Be to, 3 danieliai dar pažymėti ir GPS antkakliais (2 pav.). Du patinai buvo 1 metų ir 9 mėn., trečiasis – 9 mėn. (jis laikėsi prie antkakliu pažymėtos motinos). Dvi patelės buvo 9 mėn., trys – 1 metų ir 9 mėn., dar dvi – 2 metų ir 9 mėn. ir viena – 3 metų ir 9 mėn. Iš 8 patelių trys vyresnės buvo vaikingos. Viena iš vaikingų patelių paleidimo priežasčių buvo mintis, kad tokia patelė neturėtų toli migruoti. Gimęs jauniklis taip pat turėtų sulaukyti patelę nuo klajonių, o jaunikliui gimimo teritorija turėtų virsti gyvenama teritorija.

Išleidimui atrinkti danieliai buvo patalpinti atskirame aptvare ir keletą dienų iki vartų atidarymo papildomai šerti. Atidarius vartus jiems suteikta galimybė išeiti patiems.

Išleidimui atrinkti danieliai elgėsi gana skirtingai. Pirmiausia aptvarą paliko antkakliu pažymėtas 1 metų ir 9 mėn. patinas Nr. 1. Tik paleistas jis pralaužė aptvaro tvorą ir iš karto pabėgo. Antkakliu pažymėta 1 metų ir 9 mėn. patelė Nr. 4 (ne nėsčia) iš aptvaro išėjo tik praėjus 2 paroms po vartų atidarymo. Kartu su patele išėjo ir antkakliu pažymėtas 9 mėn. amžiaus jauniklis Nr. 10., tačiau tą pačią dieną jis žuvo. Paskutinės auskarais pažymėtos patelės aptvarą paliko praėjus 4 paroms po vartų atidarymo. Po 10 dienų žuvusio jauniklio ausies įsagas ir GPS antkaklis buvo uždėti 1 metų ir 9 mėn. patinui, kuris paleistas Paštuvos miško aikštėje

(vadinamame Grigalaukyje), 2,5 km atstumu nuo aptvaro, iš kurio išleisti visi kiti danieliai.

Danielių GPS antkakliai buvo nustatyti, kad kas valandą siųstų signalą į serverį su gyvūno buvimo vietos koordinatėmis. Per pirmąsias 60 gyvenimo laisvėje dienų gauta 4320 taškų su danielių buvimo vieta (3 pav.). Taškų analizė parodė, kad 16,5 proc. taškų yra su netiksliais koordinatėmis, kuriuos reikėjo atmesti kaip klaidingus.

Iš antkaklių gaunamos pažymėtų danielių buvimo vietų koordinatės leido apskaičiuoti atstumus, kuriuos individai nueidavo per 1 val. Skaiciuojant atstumus, taškai buvo jungiami tiesia linija (skaiciavimuose neatsispindi trajektorijos ilgis, kuria realiai gyvūnas ėjo 1 val. nuo registracijos taško iki kitos valandos taško). Tačiau pakankamai trumpu (1 val.) intervalu nustatytas siųstuvo veikimas leido susidaryti gana detalų vaizdą. Vidutiniškai danieliai per 1 val. nueidavo po 0,134 km. Patinų nueinamas vidutinis atstumas per 1 val. buvo 0,167 km ir 0,148 km, o patelės – 0,091 km. Per parą, sumuojant atstumus tarp 24 gyvūno registracijos taškų, danieliai vidutiniškai nueidavo po 3,3 km. Mažiausias nueitas atstumas per parą buvo 0,7 km, o didžiausias – 10,9 km. Atvejai, kai danieliaus paros kelias nesiekė 3 km, sudarė 50 proc. Patinai per parą vidutiniškai nueidavo 3,6 km ir 4,1 km, o patelė – 2,2

1 pav. Į laisvę išleistas danielius, pažymėtas ausų įsagu

2 pav. Danielius Nr. 4 pažymėtas GPS antkakliu

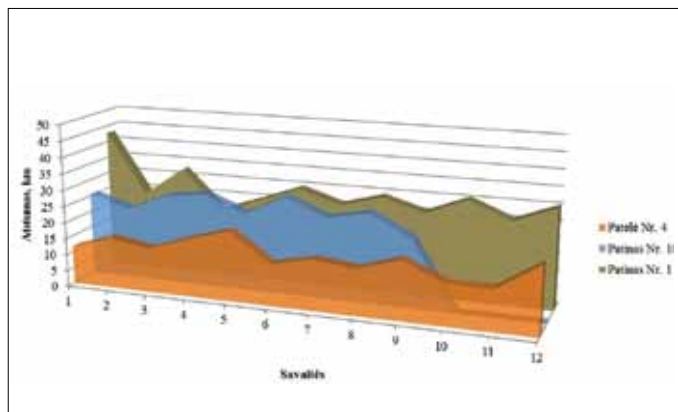
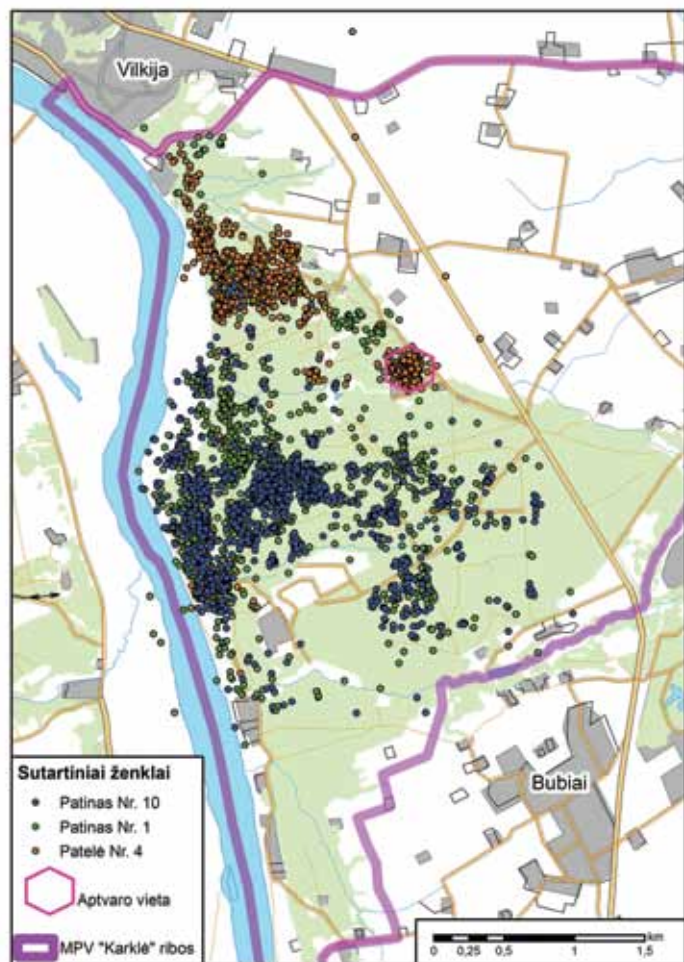

km. Per parą nueinamas atstumas nepasižymėjo pastovumu. Pavyzdžiui, nors patelės nueinamas atstumas svyravo mažesniame diapazone (1–3 km per parą), lyginant su patiniais, tačiau pasitaikė ne vienas atvejis, kai patelės migracija viršijo 5 km per parą. Maksimalus patelės nueitas atstumas buvo 7,5 km per parą.

Vidutinis danielių nueinamas atstumas per savaitę (suma atstumų tarp 168 taškų) buvo 23 km. Patinai vidutiniškai per savaitę nuėjo 25,5 km ir 28,5 km, o patelė – 15,4 km (4 pav.). Visų trijų individų vidutiniai per savaitę nueinami atstumai nepasižymėjo ypač reikšmingais svyravimais. Tik patinas Nr. 1 pirmą savaitę nukeliavo trečdaliu ilgesnį atstumą (42,7 km) nei vidutiniškai kitomis savaitėmis (27,2 km). Šis individas paleidimo dieną nukeliavo net 10,9 km – didžiausią atstumą per visą 12 savaičių tyrimo laikotarpį. Duomenys rodo, kad vėliau gyvūnas nusiramino ir nusistovėjo nereikšmingai kintantis vidutinis per savaitę jo nueinamas atstumas. Kiti du danieliai, matyt, nepatyrė reikšmingesnio streso ir jų nueinami atstumai visą laikotarpį kito nežymiai. Kai kuriais atvejais tikimasi, kad gyvūnas po paleidimo turėtų klajoti intensyviau, o susiradęs tinkamą teritoriją pasidaryti sėslėnis. GPS gaunami duomenys neparodė tendencijos, kad ilgėjant išbūtam laikui laisvėje mažėtų nueinamas atstumas.

Pirmas dvi savaites po antkaklio uždėjimo patelė Nr. 4 laikėsi aptvare, todėl yra galimybė palyginti jos nueinamą atstumą ap-

3 pav. Pakarklės miške trijų atkakliais pažymėtų danielių buvimo vietos taškai kas valandą po paleidimo

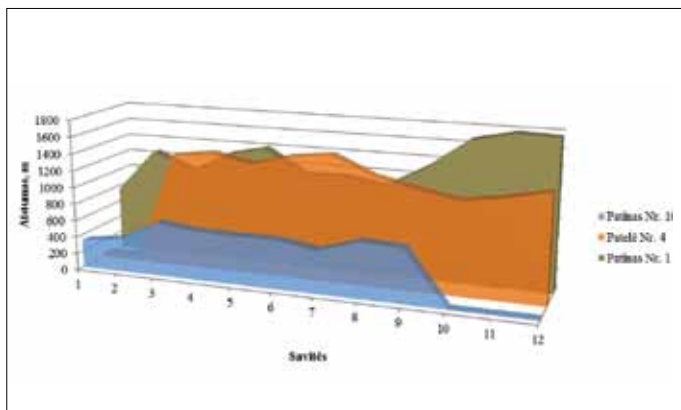
4 pav. Antkakliais pažymėtų danielių nueinami atstumai per savaitę

tvare ir laisvėje. Aptvare jos nueinamas vidutinis atstumas buvo 13,6 km per savaitę. Išėjusi iš aptvaro patelė nueidavo vidutiniškai 15,8 km per savaitę. Akivaizdžiau skyrėsi gyvūnų nueinami atstumai pagal lytį. Abu patinai nueidavo vidutiniškai po 27 km per savaitę, o patelė vos ne dvigubai mažiau – 15,4 km.

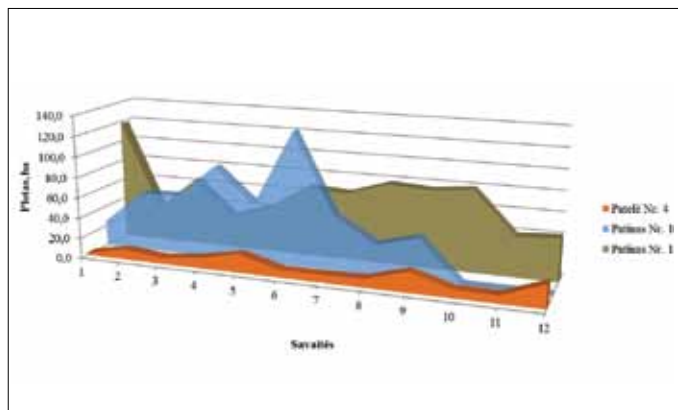
Dažnai norima žinoti, kokių atstumu į laisvę išleidžiami gyvūnai nutolsta nuo paleidimo vietos. Atsakant į šį klausimą, buvo skaičiuojami atstumai nuo danieliaus paleidimo vietos taško iki taškų, kuriuose jis registruotas kitomis dienomis (apskaičiuojant kiekvienos dienos buvimo centro tašką). Vidutiniškai kasdien per visą tyrimo laikotarpį danieliai laikėsi nutolę per 1 km nuo paleidimo vietos: patino Nr. 1 vidutinis nutolimo atstumas buvo 1,3 km, patino Nr. 10 – 0,5 km, o patelės Nr. 4 – 1,1 km (5 pav.). Patinas Nr. 10 laikėsi arčiausiai paleidimo vietos. Šis individas toliausiai nuo paleidimo vietos buvo nutolęs tik 1,3 km, o maksimalus savaitės nutolimo atstumas siekė vos 0,6 km. Tiek patinas Nr. 1, tiek patelė Nr. 4 nuo išleidimo aptvaro nutolo labiau. Patinas Nr. 1 daugiausiai buvo nutolęs per 2,3 km, o vidutinis savaitės didžiausias nutolimas siekė 1,8 km. Palyginkime: patelė Nr. 4 daugiausiai nutolo per 2 km, o vidutinis savaitės didžiausias nutolimas – 1,5 km.

Verta atkreipti dėmesį į tai, kad praktiškai visi danielių buvimo taškai per tiriamąjį laikotarpį buvo medžioklės plotų vienetu „Karklė“ teritorijoje. Pasitaikė tik vienas atvejis, kai danielius Nr. 1, praėjus 74 d. po paleidimo, vėl vakare perplaukė Nemuną ir šio gyvūno buvimo 4 taškai užregistruoti Suvalkijoje, medžioklės plotų vienetu „Ova“. Tačiau tą pačią naktį šis danielius vėl sugrįžo atgal ir likusį tyrimo laiką praleido „Karklės“ teritorijoje.

Antkakliais pažymėtų danielių vidutinė 1 paros užimama teritorija buvo skaičiuojama, apjungiant tos paros labiausiai nutolusius taškus (sukuriant daugiakampį, į kurį telpa visi vienos paros taškai). Vidutinis vieno gyvūno per 1 parą užimamas plotas tiriamuoju laikotarpiu buvo 42,2 ha. Duomenys atskleidė, kad patinų ir patelės vidutinė laikymosi teritorija skyrėsi net 6 kartus. Patinai per 1 parą vidutiniškai laikydavosi 60,2–60,3 ha, o patelė – tik 10,7 ha plote. Vizualiai gali pasirodyti, kad patelės užimamos teritorijos dydis buvo gerokai pastovesnis nei patinų (6 pav.). Bet skaičiai rodo, kad vidutinis savaitinis 1 paros užimamos teritorijos dydis skyrėsi net 4 kartus. Patelės užimamos teritorijos dydis kito vidutiniškai nuo 5,8 ha iki 22,6 ha per parą. Patinų vidutinis paros užimamas plotas kas savaitę taip pat skyrėsi 4–5 kartus, tačiau

5 pav. Antkakliais pažymėtų danielių nutolimo atstumai nuo paleidimo vietos

6 pav. Antkakliais pažymėtų danielių vidutinė vienos paros užimama teritorija (ha) per kiekvieną savaitę

dėl didesnio jų užimamo ploto šis skirtumas vizualiai dar labiau išryškėjo. Patino Nr. 1 užimamas vidutinis plotas kito nuo 31,9 ha iki 118,1 ha per parą. Didžiausias vidutinis užimamas plotas buvo pirmąją savaitę po paleidimo, kuomet registruotas ir didžiausias 1 paros užimamas plotas – net 235,6 ha. Patino Nr. 10 vidutinis paros plotas, kurį gyvūnas užėmė per savaitę, kito nuo 25,2 ha iki 129,7 ha. Bet pasitaikė dienų, kai šio individo užimamas plotas tesiekdavo tik 3,2 ha arba išaugdavo iki 561,2 ha per parą.

Apibendrinant šį tyrimą, galima teigti: parenkant aptvaruose išaugintus danielius išleidimui, reikia atsižvelgti į gyvūno psichines savybes ir stabilumą. Harmoningi gyvūnai be streso natūraliai nutolsta nuo paleidimo vietos ir jų pirmų parų migracijos atstumai reikšmingai nesiskiria nuo tolimesnių. Nueinamas atstumas ir užimamas plotas priklauso ir nuo gyvūno lyties. Patinai

yra aktyvesni ir jų užimami plotai yra didesni. Bet mūsų turimo metu ir patinai, ir patelė liko medžioklės plotų vietoje, kur buvo išleisti. Tai gera žinia tiems, kurie pergyvena, kad jų išleistus danielius medžios kitų plotų valdytojai.

Dėkojame padėjusiems danielius sugauti ir paleisti medžiotojams – Gintautui Čepui, Taurui Isiūnui, Aivarui Gedminui, Rimui Stankevičiui ir Kauno medžiotojų klubo „Karklė“ medžiotojams, prisidėjusiems dar ir finansiškai prie šio projekto – Sauliui Jociui, Remigijui Vaitiekūnui, Ričardui Pareiguiui, Adolfui Augustinavičiui, Vidmantui Karickui, Gintarui Karickui, Romualdai Valaičiui, Valdui Alaburdai.

- Geriausios medžioklės visuose žemynuose pagal Jūsų pageidavimus
- Legalus trofėjų įvežimas: gamtosauginių leidimų ir veterinarijos sertifikatų parūpinimas, muitinės procedūrų sutvarkymas

Antano Truskausko PĮ FELIS

Švitrigailos g. 16, 03223 Vilnius. Tel. +370 5 2330009.
Mob. +370 698 89 240. El. paštas: info@felis.lt.

- Kreipkitės – pasiūlysim geriausius variantus! Kai kurias medžioklės programas rasite mūsų atsinaujinusioje svetainėje www.hunting-world.com

Aplankykite Antano Truskausko medžioklės ir gamtos muziejų

Muziejaus g. 7, 33202 Mindūnai, Molėtų raj.
Darbo laikas: III–VII 09.00–17.00

Konferencijoje „Miško žmogaus ir laukinių gyvūnų santykis 2018“

RENATA ŠPINKYTĖ-BAČKAITIENĖ, ARTŪRAS KIBIŠA, KASTYTIS ŠIMKEVIČIUS, ASU

Aleksandro Stulginskio universitete rugsėjo 27–29 d. vykusiai 11-jai miško, medžioklės ir gyvulininkystės technologijų parodai „Sprendimų ratas 2018“, kaip ir ankstesniais metais, buvo parengta gausi ir įvairiapusė šviečiamoji programa. Parodos lankytojai buvo kviečiami ir į mokslinę-praktinę konferenciją „Miško, žmogaus ir laukinių gyvūnų santykis 2018“, kur skaityti pranešimai apie medžiojamųjų gyvūnų genetinius tyrimus, elnių auginimą aptvaruose. Klausytojai sužinojo naujausią informaciją apie afrikinį kiaulių marą, elnių išsekimo ligą, ančių sarkocistozės tyrimus. Pristatyti numatomi Vilko apsaugos plano, laukinių gyvūnų laikymo nelaisvėje reikalavimų bei medžiojamųjų gyvūnų padarytos žalos žemės ūkio pasėliams apskaičiavimo metodikos pakeitimai.

KASTYČIO ŠIMKEVIČIAUS nuotraukos

Prof. dr. Algimantas Paulauskas

Ką atskleidžia medžiojamųjų gyvūnų genetiniai tyrimai?

Vytauto Didžiojo universiteto Biologijos katedros vedėjas prof. dr. Algimantas Paulauskas apžvelgė: ką gali atskleisti genetiniai tyrimai apie laukinių gyvūnų hibridizaciją, populiacijų genetinę struktūrą ir gyvybingumą; kaip genetiniai tyrimai gali palengvinti invazinių rūšių paiešką, nelegalios medžioklės kontrolę, nustatyti antropogeninio spaudimo gyvūnų populiacijoms mastus. Moksliniais tyrimais įrodyta, kad gamtoje pasitaiko hibridų ir tarp tokių rūšių, kaip briedis ir taurusis elnias, europinė ir sibirinė stirnos, sibirinė stirna ir taurusis elnias, taurusis elnias ir dėmėtasis elnias, indinis zambaras, danielius, Dovydo elnias.

Lietuvos mokslininkai yra tyrę svetimkraščių elninių genetinį poveikį vietinėms rūšims. Tyrimų tikslas – ištirti dėmėtų elnių, tauriųjų elnių ir stirnų genetinę įvairovę ir įvertinti svetimkraščių gyvūnų poveikį Lietuvos bendrųjų biologinei įvairovei ir stabilumui. Buvo nustatyta, kad aptvaruose auginamų dėmėtų elnių populiacija turi poveikį Lietuvos tauriųjų elnių

populiacijai. Laukinių ir aptvaruose auginamų tauriųjų elnių imtyse nustatyta biologinė tarša – hibridiniai gyvūnai. Tiriant sibirinės stirnos genetinį poveikį europinės stirnos populiacijai Lietuvoje, nustatyta, kad net 20 proc. ištirtų europinių stirnų turėjo sibirinės stirnos genų.

Kanadinės audinės į Lietuvos teritoriją buvo įvežtos per kelis atvejus iš skirtingų kilmės vietovių. Genetiniai tyrimai parodė, kad mūsų šalyje yra susiformavusios dvi genetiškai skirtingos grupės, kurios sutampa su pagrindinių upių (Nemuno ir Dauguvos) baseiniais.

Taip pat mokslininkai įvertino Lietuvoje gyvenančių stumbrų bei vilkų populiacijų genetinę struktūrą ir gyvybingumą. Nustatyta, kad Lietuvoje gyvenančių stumbrų genetinė įvairovė yra didesnė nei gyvenančių Lenkijos dalies Belovežo girioje. Genetiškai tiriant Lietuvos vilkų populiaciją, nustatyti genų net migracijos atvejai iš Suomijos ir Karelijos. Galimos hibridizacijos tyrimai neparodė aiškių požymių, kad vyksta vilkų ir šunų kryžminimasis. Kito šuninio, paprastojo šakalo, genetiniai tyrimai neabejotinai įrodė naujos rūšies aptikimą mūsų šalies teritorijoje.

Kokių pokyčių atneš atnaujintas Vilko apsaugos planas?

Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų departamento direktoriaus pavaduotojas Algirdas Klimavičius pateikė naujausius duomenų analizės rezultatus apie 2018 m. žiemą vykdytas vilkų apskaitas. Jos atskleidė, kad Lietuvos teritorijoje gyvena ne mažiau kaip 34 vilkų šeimos ir

Algirdas Klimavičius

12 grupių po 3 individus. Vilkų šeima laikoma, kai vienoje vietoje registruoti ne mažiau kaip 4 individai.

Pranešėjas taip pat informavo apie kai kuriuos Vilko apsaugos plano galimus pakeitimus. Vilkų populiacija bus stebima pagal šiuos rodiklius: populiacijos erdvinį paplitimą; šeimų ir reprodukcijos atvejų skaičių; vadų dydį; populiacijos demografinę struktūrą; sumedžiojimo duomenis; žalos dydį ir geografinį paplitimą; ligų pasireiškimus. Vilko populiacijos palankia apsaugos būkle siūloma laikyti, kai populiacija stabili ir ne mažesnė kaip 31 šeima (250 individų žiemos pabaigoje), o vilkai reguliariai sutinkami ne mažiau kaip 60 proc. Lietuvos savivaldybių. Vilko populiacijos valdymo ir apsaugos tikslas – išlaikyti vilkų populiaciją 32–62 besiveisiančių šeimų (250–500 individų) ribose.

Numatoma, kad visi sumedžioti vilkai bus tiriami, siekiant nustatyti individualų amžių, produktyvumą ir populiacijos genetinę įvairovę. Todėl sumedžiotus vilką bus imami šie mėginiai: apatinio iltinio danties šaknies nuopjova, raumens pavyzdys, o patelių dar papildomai ir gimda. Pil-

dant pranešimą apie vilko sumedžiojimą, bus papildomas reikalavimas – nurodyti tikslią sumedžiojimo vietą ir aprašyti buvusią vilkų grupę.

Medžioklės taisyklės numatoma papildyti didžiųjų plėšrūnų registravimo visus metus tvarka. Tai yra, kad medžioklės plotų naudotojai bus įpareigoti registruoti plėšrūnų veiklos stebėjimo faktus ir elektroniniu būdu siųsti pranešimus. Šią žiemą, kaip ir praėjusią, reikės vykdyti apskaitas pagal pėdsakus sniege. Patikslinta, kad žemėlapyje reikės žymėti tik apskaitomų laukinių plėšriųjų žvėrių, naminių šunų ir stumbrų pėdsakų trajektorijas. Tikslų skaičių reikės nustatyti tik plėšrūnų ir stumbrų, o kanopinių žvėrių – intuityviai.

Paulius Bušauskas

Afrikinio kiaulių maro aktualijos Lietuvoje, Europoje ir pasaulyje

Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos Skubios veiklos skyriaus atstovas Paulius Bušauskas informavo, kad kiaulių laikymo vietose nustatyti 49 afrikinio kiaulių maro (AKM) židiniai: 6 atvejai komerciniuose ūkiuose ir 43 – nekomerciniuose. Šių metų rugpjūčio 6 d. nustatytas vienas skaudžiausių atvejų ūkyje, kuriame buvo laikoma 20171 kiaulė. AKM jau plačiai išplitęs kiaulių laikymo vietose Europoje ir kitose šalyse (pavyzdžiui, Rumunijoje nustatyti 958 atvejai, Lenkijoje – 109, Ukrainoje – 88, Lietuvoje – 49, – Kinijoje 21, kiek mažiau Rusijos Federacijos Kaliningrado srityje, Moldovoje, Italijoje, Latvijoje, Bulgarijoje). Bulgarijoje šių metų rugpjūčio 31 d. nustatytas kiaulių laikymo vietoje pirmasis (kol kas vienintelis) AKM židinis.

2018 m. rugsėjo 27 d. duomenimis, šernų populiacijoje AKM atvejai nustatyti Lietuvoje 1236 vietose. Registruoti 2774 sergantys šernai, iš kurių 2483 gyvūnai buvo nugaišę, 291 sumedžioti. Statistika rodo, kad nugaišusių šernų skaičius pastaraisiais metais vis dar auga (2016 m. nugaišo 659 šernai, 2017 m. – 2523, šiemet

– 2741 šernas). O sumedžiojamų šernų skaičius krito (2016 m. sumedžioti 35354 šernai, 2017 m. – 33971, šiemet – 16567).

Elnių išsekimo ligos stebėseną Lietuvoje

VMVT ir įgaliotieji veterinarijos gydytojai nuo šių metų vykdo lėtinės elnių išsekimo ligos (LEIL) stebėseną. Tai neurologinė liga, paveikianti smegenis, kurios sukėlėjas – prionas. Nors ši liga labiau paplitusi Šiaurės Amerikoje, jau nustatyta ir Norvegijoje laukiniams šiauriniams elniams. LEIL užsikrečiama tiesioginio kontakto būdu: per išskiriamas seiles ir išmatas, per užterštą aplinką. Užsikrėtę gyvūnai atsiskiria nuo bandos, nuleidę galvas vaikšto ratais, atsiranda elgesio pakitimai (gali būti vangūs, nervingi, agresyvūs). Sergantys gyvūnai vizualiai išsiskiria prarastu kūno svoriu, nebūdinga stovėseną. Deja, šiai ligai nei vakcinosis, nei gydymo nėra. Todėl pasiligoję gyvūnai nugaišta. Šiuo metu taikomos prevencinės priemonės: bandos likvidavimas, karantinavimas, selektyvi medžioklė. Siekiant suvaldyti šią ligą, pranešėjas Paulius Bušauskas ragino labiau bendradarbiauti gyvūnų laikytojus, veterinarus ir perdirbėjus.

Gediminas Vaitiekūnas

Elnių auginimas aptvaruose – idomus hobis ar pelningas verslas?

Elnių augintojų asociacijos viceprezidento Gedimino Vaitiekūno teigimu, Lietuvoje jau XIV a. elniniai žvėrys pradėti auginti aptvaruose. Kryžiuočių ordino pasiuntinys K. H. Kyburgas 1397 m. aprašė šalia Vilniaus esantį žvėryną, kuriame auginti stumbrai ir elniai. Vėliau prie dvarų įsteigtuose aptvaruose pradėti auginti danieliai (atsiradę Lietuvoje XVI – XVII a.) ir taurieji elniai. Per Pirmąjį pasaulinį karą dauguma šių aptvarų sunyko, o į laisvę pasprukę danieliai buvo išgaudyti plėšrūnų ar sumedžioti. Tik šiaurinėje Lietuvos dalyje išliko taurieji elniai, iš kurių pradėjo formuotis dabartinė šių žvėrių populiacija laisvėje.

Lietuvoje šiuo metu aptvaruose laikomi taurieji elniai, danieliai, dėmėtieji elniai, Dovydo elniai, europiniai stumbrai, bizonai, muflonai, stirnos. 2017 m. duomenimis, Lietuvoje buvo 440 aptvarų, kuriuose didžiąją dalį gyvūnų sudarė danieliai (8838 individai) ir taurieji elniai (6141 individas). Aptvaruose taip pat gyveno 1195 dėmėtieji elniai, 160 Dovydo elnių ir 104 bizonai bei nedideli kiekiai stirnų, stumbrų ir Bucharos elnių. Statistika rodo, kad aptvaruose auginamų žvėrių skaičius kasmet padidėja po 1000–1500 individų. Tačiau pranešėjas atkreipė dėmesį, kad tik 10 aptvarų Lietuvoje yra rentabilūs, o likusieji – tik hobis ir grožis. Gana sudėtinga yra aptvaruose užaugintos žvėrienos realizacija. Lietuvoje žvėrienos paklausa kol kas auga labai pamažu, nes visuomenė trūksta žvėrienos vartojimo žinių, nėra valgymo tradicijų. Tikintis ją eksportuoti, reikalingi dideli kiekiai. Prie paklausos augimo teigiamai prisideda „ekologiškumo“ banga, pažintinė rekreacija. Populiarėja aptvaruose užaugintų danielių paleidimas į laisvę.

Pranešėjas apgailestavo, kad Lietuvoje pasigendama rimtų mokslo darbų apie gyvūnų auginimą aptvaruose. Kol kas atliekami tik pavieniai apžvalginio ar studentiško lygio tyrimai. Apginta tik viena daktaro disertacija apie tauriųjų ir dėmėtųjų elnių genetinius tyrimus. Taip pat labai trūksta besispecializuojančių šioje srityje veterinarų.

Galime pasidžiaugti, kad aptvarų savininkus vienija Elnių augintojų asociacija, kuri atstovauja savo nariams Lietuvoje ir tarptautinėse institucijose. Asociacija yra FEDFA (*Federation of Europe Deer Farmers Associations*) narė, dalyvauja tarptautinėse mestų/pjautų ragų kokybės varžybose, konsultuoja naujus narius ir norinčius jais tapti.

Laukinių gyvūnų laikymo nelaisvėje naujieji reikalavimai

Lietuvos zoologijos sodo Kanopinių žinduolių skyriaus vedėja Rimgailė Pėtelytė-Brazaitienė pranešime akcentavo, kad laikant nelaisvėje laukinius gyvūnus turi būti atsižvelgiama į rūšių biologinius poreikius ir rūšiai būdingą socialinį jautrumą. Tai yra viena pagrindinių priežasčių, kodėl šiuo metu ruošiami keitimui laukinių gyvūnų laikymo nelaisvėje bendrieji reikalavimai. Daugumai gyvūnų naujuose reikalavimuose bus nustatytas

Rimgailė Pételytė-Brazaitienė

didesnis aptvaro plotas, neregamentuojamas tvoros aukštis, įvesti reikalavimai dėl rūšies specifinių biologinių savybių. Štai rudosios lapės minimalus aptvaras turės būti padidintas iki 60 m². Pilkajam vilkui aptvaras – ne mažesnė nei 400 m², o rudajam lokiui – 300 m². Lūšies fiziologinis poreikis judėti yra mažesnis, todėl aptvaras galės būti 60 m². Aptvarų plotai turės būti didesni ir kanopiniams gyvūnams: šernui ir stirnai – po 100 m², tauriajam, baltauodegiui ir dėmėtajam elniams bei danieliui – po 150 m², o briedžiui ir stumbrui – po 500 m². Jei aptvare laikomi daugiau nei du gyvūnai, teritorijos turės būti dar didesnės. Visiems gyvūnams aptvare būtina sudaryti sąlygas, atitinkančias kiekvienos rūšies fiziologinius poreikius. Priklausomai nuo rūšies, gyvūnas turės turėti kasimo, knisimo galimybę, visą ar dalį aptvaro turės sudaryti natūralūs substratai, bus būtini vizualiniai barjerai, pavėsiai, užuovėjos, numatytos galimybės ir gyvūnus atskirti. Bendruomeninius gyvūnus nebus galima laikyti po vieną.

Dr. Jolanta Stankevičiūtė

Laukiama medžiotojų pagalba, tęsiant sarkocistozės tyrimus laukinių ančių populiacijoje

ASU Miškų ir ekologijos fakulteto lektorė dr. Jolanta Stankevičiūtė informavo, kad jau kelerius metus ASU mokslininkai sėkmingai stebi ir tiria sumedžiotų laukinių ančių apsikrėtimą sarkocistomis. Lektorė atkreipė dėmesį, kad sarkocisto-

zė yra nemirtina, dažniausiai besimptomė infekcinė liga, kurią sukelia įvairių rūšių parazitiniai pirmuonys – *Sarcocystis* spp. Deja, nuo didelio parazitų kiekio nusilpę paukščiai žūsta migracijos metu, greičiau tampa plėšrūnų grobiu. Ši liga nustatoma žinduoliams, paukščiams ir ropliams. Kadangi šiais parazitais gali užsikrėsti ir šernai, elniniai žvėrys, medžiotojai turi išmokyti juos atpažinti.

Šis paukščių susirgimas nėra išoriškai matomas, bet nupešus sumedžiotos anties krūtinę bei pašalinus nuo jos odą, raumenų paviršiuje dažnai net plika akimi matomos pailgos arba ovalios vamzdelio formos, balzganos spalvos cistos. Jos paprastai vadinamos „baltais ryžiais“.

Per 2017 m. medžioklės sezoną ištirtos 355 laukinės antys, sumedžiotos skirtingose Lietuvos vietose. Tyrimas atskleidė, kad ančių užsikrėtimo lygis siekė 9 proc. Šiomet nuo medžioklės sezono pradžios jau ištirta 171 antis. Nustatyta, kad sarkocistomis buvo užsikrėtę 5,3 proc. vandens paukščių.

Pranešimo autorė perspėjo, kad nustatčius smarkų ančių raumenyno užsikrėtimą, jas reikia utilizuoti. Jokiu būdu negalima duoti šunims ar neapdairiai numesti ten, kur galėtų pasiekti laukiniai gyvūnai, nes plėšrūnai yra galutiniai sarkocistozės ciklo šeimininkai. Pranešėja taip pat informavo, kad tyrimai yra tęsiami ir kvietė medžiotojus prisidėti prie šio tyrimo, siunčiant informaciją apie ančių sumedžiojimo vietą, datą, kiekį, rūšį, lytį bei užkrėstumą sarkocistomis (pridedant nuotraukas).

Artūras Kibiša

Naujos metodikos rengimas medžiojamųjų gyvūnų padarytos žalos žemės ūkio pasėlių vertinimui

Artūras Kibiša informavo, kad ASU Miškų ir ekologijos fakulteto darbuotojai šiemet rengia naują metodiką, skirtą įvertinti medžiojamųjų gyvūnų padarytą žalą žemės ūkio pasėliams. Šios metodikos rengimo pagrindas – Žemės ūkio, maisto

ir žuvininkystės 2015–2020 m. mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos sutartis su universitetu.

Siūlomos naujos metodikos praktinio taikymo eksperimentai pradėti vykdyti šių metų birželio mėnesį: atlikti javų, runkelių, ankštinių kultūrų, kukurūzų laukuose bei kultūrinėse pievose ir ganyklose. Medžiojamųjų gyvūnų pažeisto žemės ūkio pasėlių ploto ir žalos dydžio apskaičiavimui išbandyti net keli metodai: matavimai vietoje (įvairiu tankumu dėtos tyrimo aikštelės), naudotas bepilotis orlaivis (teritorija fotografuota), analizuotos didelės raiškos palydovų nuotraukos, kurias galima parsisiųsti iš interneto.

Javų ir ankštinių kultūrų laukuose, kultūrinėse pievose ir ganyklose buvo dėdamos 1 m² pločio tyrimo aikštelės. Runkelių ir kukurūzų laukuose tyrimo aikštelės sutapdinamos su tiriamų augalų dvejomis vagomis, atitinkamai 13,9 m ir 7,14 m ilgio. Tokio ilgio 2 vagos užima 10 m² plotą. Pažeidimo laipsniui nustatyti tyrimo aikštelėse skaičiuoti visi sveiki ir pažeisti augalai.

Žalą įvertinant drono pagalba virš žemės ūkio naudmenų ploto 50 m aukštyje buvo suprojektuotas bepiločio orlaivio maršrutas. Skrendant ištisai, nufotografuojamas vertinamas plotas (1 ha padaro vidutiniškai 110 nuotraukų). Iš gautų nuotraukų kompiuterinėmis programomis parengiami ir analizuojami ortofoto planai. Pagal pažeidimo laipsnį programa išskiria spalvas ir apskaičiuoja atskirų atspalvių plotą. Sudauginus pažeidimo intensyvumo procentą iš pažeisto ploto, apskaičiuojamas bendras pasėlio pažeidimo laipsnis.

Pranešėjas atkreipė klausytojų dėmesį, kad tiesiogiai atliekami matavimai pasėliuose apskaitos aikštelėse užima palyginti daug laiko. Pavyzdžiui, 13 ha cukrinių runkelių lauke buvo dėta 90 apskaitos aikštelių. Dirbant 3 žmonių komandai, šis darbas užtruko 300 minučių. O bepiločiu orlaiviu tokio ploto pasėlio apskridimas užtruko 30 minučių ir dirbo vienas žmogus.

Pranešėjas pateikė pirmines rekomendacijas. Žemės ūkio pasėliams padaryta žala turi būti vertinama praėjus ne ilgiau kaip savaitei po žalos padarymo. Žalos dydžiui apskaičiuoti išskiriamos apskaitos aikštelės, kurios išdėstomos sistemškai, apimant visą pasėlio plotą. Aikštelių padengiamą plotą (arba skaičių) įtakoja siekiamas apskaitos tikslumas ir laiko sąnaudos.

Pašilių stumbriukų vardynos

Valstybinių miškų urėdijos Panevėžio regioninio padalinio miškininkų prižiūrimas Pašilių stumbrynas spalio pradžioje į atvirų durų dieną pakvietė aplinkinių rajonų darželių auklėtinius ir pradinių klasių moksleivius. Atvykę apie 70 mažųjų gamtos mylėtojų Pašilių stumbryne vasarą trims gimusiems stumbrų jaunikliams patinėliams išrinko Giro, Giedriuko ir Gifano vardus.

Pašilių stumbryne tapo tradicija pakviesti vaikus, kad jie sugalvotų vardus mažiems stumbrų jaunikliams. „Vaikams tai nuotykis ir pažintis su saugomais girių galiūnais“, – sako Valsybinių miškų urėdijos direktorius Marius Pulkauninkas.

„Renkant vardus Lietuvoje gimusiems stumbriukams laikomasi tarptautinio susitarimo: suteikiami vardai turi prasidėti raidėmis Gi. Tad fantazijai vietos daug, o stumbriukų vardynos visada būna linksma šventė. Iš šūsio surašytų siūlomų vardų traukiama burtų keliu, – pasakoja VMU Panevėžio regioninio padalinio vadovas Giedrius Bronušas. – Pirmasis Lietuvoje gimęs stumbriukas buvo pavadintas Giriniu. Pašilių stumbryne dabar gyvena 20 stumbrų: 9 patinai (Girius, Gimis, Gifris, Gipolas, Gipokis, Gipordas, Gilius II, Gigas, Gilas), 8 patelės (Giazabota, Giedrė, Gira, Gizopa, Gipota, Gimba, Girna ir Polalfa, kuri atvežta iš Lenkijos pagal mainų programą) ir 3 jaunikliai. Kad būtų išvengta stumbrų kraujomaišos, bendradarbiaujama su Lenkijos Niepolonicos miškų urėdija ir mainomasi stumbrais.

Įdomiu vardynų akcentu tapo didžiulis vaišių tortas varduvinkams, kurį vaikai sudėliojo iš obuolių, morkų, cukrinių runkelių ir kitų daržovių, kurias stumbrai šlamštė su pasigardžiovimu.

Parengta pagal VMU inf.

RYČIO ŽIŽIO nuotraukos

Algirdas Karpinskas

1967 03 19 – 2018 10 01

Niekas netikėjome, kad rugsėjo 14-oji mūsų kolegai Algirdui Karpinskui bus paskutinė darbo diena girininkijoje ir buvimo savo namuose. Per 30 metų VĮ Valsybinių miškų urėdijos Jonavos regioniniame padalinyje, Užusalių girininkijoje dirbusi miškininką užklupo netikėta liga. 17 dienų ligoninės reanimacijoje kovota už jo gyvenimą, tačiau pralaimėta. Spalio 1 d. praradome kolegą, mylimą tėtį, vyrą, sūnų ir draugą...

Algirdas buvo kilęs iš Ukmergės. Vaikystė bėgo Siesikų seniūnijos Grotelių kaime, kur nuo mažumės su tėčiu jis dažnai buvavo aplinkiniuose miškuose, kur pamėgo jų paslaptinę gyvenimą. Baigęs vidurinę mokyklą Jonavoje nusprendė susieti savo gyvenimą su miškais – 1982 m. įstojo į tuometinį Kauno A. Kvedaro miškų technikumą, 1986 m. įgijęs miškų ūkio techniko specialybę, gavo paskyrimą į Jonavos miškų ūkio Užusalių girininkiją.

Jauno miškininko karjerą nutraukė šaukimas į karinę tarnybą, kurią teko atlikti 1986–1988 m. tolimame Afganistane, kur tuo metu faktiškai vyko karas. Pustomo smėlio ir saulės kepiname krašte Algirdas ilgėjosi paliktų Lietuvos miškų žalumos, pirmosios darbovietės, tad grįžęs į Lietuvą jis nesirinko – 1988 m. rugpjūtį vėl įsidarbino tuometinio Jonavos miškų ūkio Užusalių girininkijoje girininko padėjėju. 1990 m. įstojo mokytis į LŽŪA Miškų ūkio fakulteto neakivaizdinį skyrių, bet dėl susiklosčiusių aplinkybių studijų nebaigė. Šioje girininkijoje Algirdas dirbo visą jam skirtą gyvenimą – eigu, vėliau girininko pavaduotoju. Jam miškas, gamta buvo ne tik darbas, bet ir pomėgis, laisvalaikis. Daug laiko jis praleisdavo miške grybaudamas, uogaudamas ar tiesiog vaikštinėdamas įdomesnėmis miško tankmėmis. Taip pat buvo prisiekęs medžiotojas. Patirtų išgyvenimų suartinti Algirdas daug metų palaikė ryšius su buvusiais tarnybos Afganistane draugais.

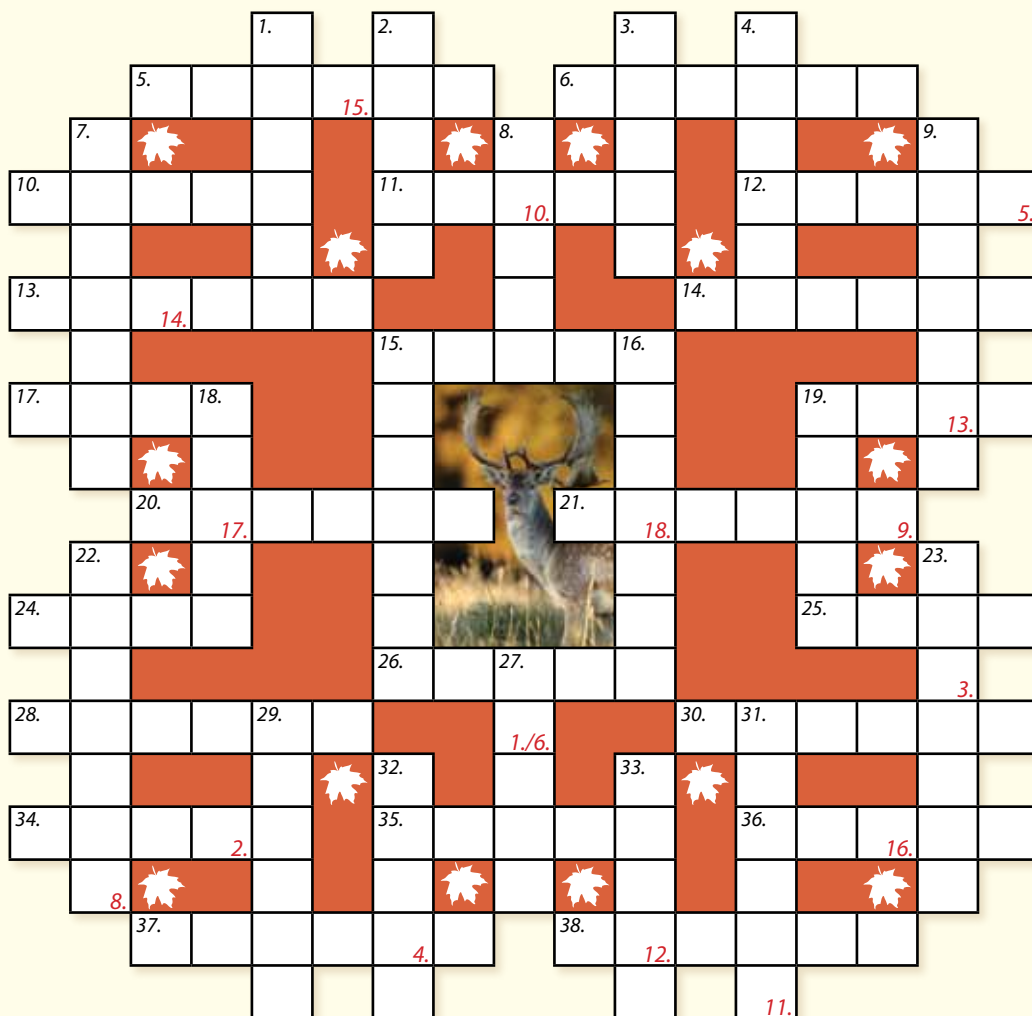
Su žmona Virginija jiedu užaugino dukrą Giedrę, sūnų Karolį, kuris taip pat eina tėčio pėdomis – mokosi Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegijos profesiniame skyriuje. Algirdas spėjo pasidžiaugti ir pirmuoju anūku Luku.

Spalio 4 d. velionį palydėjome į Jonavos Šmatų kapines.

Reiškiame nuoširdžią užuojautą jo šeimai ir kitiems artimiesiems.

Buvę bendradarbiai

Rudenėja jau...

1.	2.	3.	4.	5.
----	----	----	----	----

6.	7.
----	----

8.	9.	10.	11.	12.	13.
----	----	-----	-----	-----	-----

14.	15.	16.	17.	18.
-----	-----	-----	-----	-----

Vertikaliai: 1. Teiginys, išvestas iš kitų teiginių. 2. Kietos riebalinės medžiagos lazdelė su dagčiu. 3. Sudaužyto daikto smulkios liekanos. 4. Oro erdvė – radijo bangų sklaidimo terpė ir labai lakus, stipraus kvapo skystis. 7. Romėnų išminties, protingo kariavimo, amatų, verpimo ir audimo, meno ir mokslų deivė. 8. Gėlė, kuri Lietuvoje siejama su pavasariu, gamtos prabudimu bei yra pagrindinė Kovo 8-osios šventės gėlė. 9. Nepažangiam mokiniui skiriamas papildomas mokymas, pasibaigus mokslo metams. 15. Gražus su lingėmis, paprastai dengtas vežimas. 16. Gana stambus, didžiausias pelėdinių šeimos paukštis, turintis taip vadinamas ausytes. 18. Finougriško tipo pirtis, atsiradusi Suomijoje, Estijoje. 19. Poringas vulkaninis stiklas, uoliena, susidaranti, kai rūgšti ar vidutiniškai rūgšti lava staigiai kietėja išskirdama dujas. 22. Paaugęs jauniklis arklys. 23. Keleivio daiktai, kroviny ar turimas mokslo žinių kiekis. 27. Kas atitinka tikrovę, teisybė. 29. Feodalo valda, žemvaldžio ūkis, to ūkio sodyba. 31. Maisininis daiktas žvėrimis, paukščiams, žuvims vilioti, prievilas. 32. Valstybės finansinių išteklių visuma. 33. Rytų vėjo tarptautinis vardas.

Horizontaliai: 5. Vidurio Lietuvos upė, Neries kairysis intakas (išteka Šukiškių apylinkėse, 7 km į šiaurės vakarus nuo Kaišiadorių). 6. Veiksmai, kuriais bandoma magišku būdu paveikti žmones, gamtos ir visuomenės jėgas, numatyti ateitį, kitaip kerai. 10. Žemės plotas, kuriame auga žolės. 11. Meno dirbiny, žmogaus dėvimas ant veido ir dažniausiai vaizduojantis veidą, naudojama vaidinimuose, apeigose. 12. Gyvūno tvirta kieta raginė ar kaulinė galvos išauga, skirta gynybai nuo plėšrūnų, kovoms dėl patelių. 13. Kiaulinių šeimos porakanopis žinduolis, gyvenantis miškuose. 14. Įsakymas, paliepimas. 15. LDK pilis Baltarusijoje, kur 1382 m. rugpjūtį buvo nužudytas kunigaikštis Kęstutis. 17. Porakanopių būrio, dykaraginių šeimos naminis gyvūnas. 19. Viena iš dviejų maždaug lygių dalių. 20. Plėšrus vandens žinduolis, dar vadinamas jūros šunimi. 21. Kalbos garsinės sandaros vienetas. 24. Ant skysčių paviršiaus susidaranti oro pūslė, burbuliukas. 25. Žadas, balsas. 26. Aštriai rūgštus skystis, vartojamas kulinarijos ir kitiems reikalingas. 28. Lašiinių šeimos Lietuvos geluose vandenys veisiama plati, plokščia, greitai auganti žuvis. 30. Vandens augalas ilgais bekočiais, stipriai kvėpiančiais lapais. 34. Kraujo ar limfų tekamasis indas ar metalo ar mineralo ruožas žemėje. 35. Antinių šeimos vandens paukštis, gali būti auginamas ir namų ūkyje. 36. Dvisparnis vabzdys, kurio patelė turi straubelį su duriamuju šereliu. 37. Didelio maišo formos žvejybos tinklas, vėlkamas paskui laivą jūros dugnu. 38. Skalės skyrius.

Rytų Lietuvos miškai ir miškininkai istorijos verpetuose

PATRAUKLŲ GAMTOS TURTAIS, KRAŠTOVAIZDŽIU IR GYVŪNIJA

Lietuva yra vidutinio klimato mišriųjų miškų zonoje, todėl miškas – pagrindinė, nuolat atsikurianti ir natūraliai susiformuojanti buveinė. Aukštaitijos nacionaliniame parke dirbantys miškininkai, gamtininkai gana detalai ištyrė čionykščių miškų florą ir fauną, kuri būdinga ir aplinkinių rajonų miškams. Jų tyrimų duomenimis, nacionalinio parko miškuose vyrauja brukniniai-mėlyniniai pušynai, vadinami žaliašiliais. Juose pušys priglaudžia ir priklydusias egles bei beržus. Drėgnose vietose auga viksviniai-kimininiai pušynai (raistašiliai), kuriuose gausu plaukuotųjų beržų. Rasime čia ir kerpinių, melveninių, gailinių pušynų. Tik specialistai moka atskirti sutinkamas prastosios pušies gūbriuotąją, plokštelinę, gumbuotąją formas. Retai kieno akiai iš viso užkliūva žieduotosios pušys.

Aukštaitijos NP dirbanti botanikė Asta Survilaitė siūlo apsilankyti jos prižiūriname Botanikos take ir susirasti žiedinę arba dar kitaip vadinamą apykaklinę paprastosios pušies formą. Kaip ją atpažinti? Medžio kamieniu ties seniai užaugusiais šakų menturiais į viršų kyla iš atsiknojusios žievės susidarę žiedai. Jau daugiau nei prieš 100 metų mokslininkai aprašė, kad šie žiedai susidaro medyje dėl šiltų ir sausų orų

poveikio. Aiškiausiai jie matomi iš pietinės medžio pusės, kuri būna geriausiai apšviesta ir įšildyta. Žiedų kiekis kiekvienais metais kinta. Jie atsiranda ant gerai išsivysčiusių, gyvybingų medžių, bet tik brandžių.

Drėgnesnėse ir derlingesnėse vietovėse gausu kiškiakopūstinių bei mėlyninių-kiškiakopūstinių eglynų su pušų, drebulių ir kitų lapuočių priemaiša. Teigiama, kad eglės išgyvena iki 500 metų. Kol jaunos, jos visiškai netrokšta saulės. Užėjus karštomis ir sausringoms vasaroms, jaučia troškulį, tampa neatsparios ligoms ir kenkėjams. Bet savų augaviečių nelinkusios lengvai užleisti lapuotynams. Nors eglė laikoma amžinai žaliuojančiu, nemetančiu spyglių medžiu, tai gamtos nepažįstančių apgaulė. Ši puošėja kas 3–9 metai atnaujinama savo žaliaskarį drabužį, todėl atrodo visuomet sodrios, žalios spalvos. Eglės suknia tarsi dvigubo mezgimo: šviesūs nėriniai pinasi su tankia ūksme. Dažnai eglė vadinama ir muzikos medžiu: iš jos daromi smuikai, Ignalinos krašte vadinami smukėmis.

Be puošnios eglės neapsieinama ir apėigose. Per vestuves Aukštaitijoje iš jaunų eglaičių jauniejiems buvo daromas „sodas“ (pakabinama obuolių, riešutų, puošama kaspinėliais). Manyta, kad šis „sodas“ yra globojančių namus vėlių būstas. Per laidotuves eglės šakelėmis išlydėta į

Anapus. Puošiamos Kalėdų eglutės. Bet seniau eglų, kaip ir kitų spygliuočių medžių, žmonės nesodindavo sodybose. Manyta, jog kiemas, kuriame jos auga, niekad skolų neišsimokės.

Tiek sausuose smėlžemiuose, tiek drėgnuose durpžemiuose sutinkami beržai. Dažnesni brukniniai ir viksviniai beržynai (raistai). Palei upelius, daubose, ežerų pakrantėse veši viksviniai ir vingiorykštiniai juodalksnynai, prisitaikę pakęsti drėgmės perteklių. Nuolat įmirkusiose vietose jie auga ant aukštų kupstų, tarsi norėdami išbristi iš vandens. Jų šaknys turi gumbelius, kuriuose mikroorganizmai sukaupia reikalingą azotą iš oro.

Ignalinos krašte, netoli Ginučių kaimo lankytojų akį traukia išlikęs ąžuolynas. Nuo pagonybės laikų garbiu medžiu laikoma ir liepa. XV a. kronikininkas Antonijus Gvanjinis rašė, kad lietuviai avi karninėmis liepų plaušų vyžomis ir laksto po pelkes tarsi kokie briedžiai. Neserga kojų sopėmis ir kitomis sukatomis. Liepos žiedų nuovirais ir traukinėmis gydėsi nuo dešimčių ligų.

Ignalinos kraštovaizdžio įvairovę sudaro ne tik miškai, o ir krūmynai, vandenys, pelkės, kalvos, pievos, pelkės. Ne vienas miškų lankytojas pasakys, kad greitai judėti miškuose trukdo gausūs krūmynai. Dažniausiai tai – lazdynai, šaltekniai, žalčialunkiai, ievos, putiniai, laukiniai serben-

Kryžiažodžio „Apie viską po truputį...“, išspausdinto 2018 m. 9 nr., atsakymai

Vertikaliai:

1. Gitara. 2. Karma. 3. Gidas. 4. Atolas. 7. Salonas. 8. Antis. 9. Karatas. 15. Inkaras. 16. Stendas. 18. Agava. 19. Aviža. 22. Žibalas. 23. Batatas. 27. Rūkas. 29. Agaras. 31. Antidė. 32. Stoka. 33. Vadas.

Horizontaliai:

5. Vaitas. 6. Mintis. 10. Vanta. 11. Manta. 12. Lynas. 13. Fondas. 14. Asilas. 15. Iksas. 17. Gama. 19. Amas. 20. Žaibas. 21. Anglis. 24. Liga. 25. Aras. 26. Sūris. 28. Lankas. 30. Gandas. 34. Laida. 35. Trasa. 36. Turas. 37. Tvarka. 38. Randas.

Frazė – ILGOS RUDENS NAKTYS

Kryžiažodžio „Rudenėja jau...“ atsakymą (frazę) iki 2018 m. lapkričio 19 d. siųskite adresu VŠĮ „Mūsų girios“, Kalvarijų g. 125 – 802, 08221 Vilnius arba el. paštu vaclovasmusugirios@gmail.com, nurodę savo vardą ir pavardę, tel. nr.

Burtų keliu nustatyto nugalėtojo laukia UAB „MMC forest“ įsteigtas prizas – medelių genėjimo **pjūklelis BAHCO**.

Kryžiažodžio „Apie viską po truputį...“,

išspausdinto 2018 m. 9 nr., prizą –

kelioninį krepšį ECHO –

burtų keliu laimėjo **Raimundas Padolskas**.

Dėl prizo kreipkitės el. paštu vaclovasmusugirios@gmail.com arba tel. 8 687 10614.

Loterijoje dėl prizo negali dalyvauti redakcijos darbuotojai ir jų šeimų nariai.

tai, karklavijai. Bet rudenėjant visi pamėgs-ta lazdynus – traukia riešutauti. Tik kol iš gliaudų lazdynų riešutai nesilupa – nevalia jų skinti, nebent kokią kekelę paragauti. Tikras riešutavimas prasideda rugsėjo pabaigoje, kai lazdynai lapus ima mesti. Atsinešę grėblius kaimiečiai nugrėbstydavo po lazdynu lapus, papurtydavo šakas ir riešutėmis semdavo stambius riešutus. Susėmę juos, lapus vėl užgrėbdavo atgal, pažarstydami, kad būtų vientisas kilimas. Riešutai buvo prabangos dalykas, vaikams skanumynas, kaip dabar saldainiai.

Senoliai lazdynų krūmus tausėjo ne vien dėl riešutų: jų atžalų reikėjo meškerkočiams, botkočiams, pintinių, statinių lankams.

Tikram gamtos įvairovės gerbėjui pačios įdomiausios tikriausiai yra pelkės ir jų savita augalija. O atvykęs miestietis tikriausiai rinksis skaisčius pušynus, paežeres.

Iš augalijos pasaulio paminėtini reti ir apyreičiai augalai: didžiažiedė rusmenė, rusvoji lizduolė, šiaurinė linėja, virgininis varpenis, įvairialapė usnis, širdinė dviguonė, statusis atgiris. Ažvinčių segirė saugo vienintelę žinomą miškų orchidėjos – belapės antbarzdės – radavietę. Juodalksnyuose gelsvalapės usnies sąžalynus parazituoja raudonosios knygos saugoma blyškioji džioveklė. Labai savitai aukštapelkių aplinkoje prisitaikė gyventi „mėsėdžiai“ arba vabzdžiaėdžiai (karnivoriniai) augalai. Tai daugeliui girdėta saulašarė, skendeniai, kurie maisto medžiagų trūkumą kompensuoja misdami vabzdžiais. Poetišku vardu vadinama saulašarė, gyvybės žudytoja, yra visai nedidukas, vos 20 cm aukščio augalas. Jo viršutinė, rausva lapo pusė padengta plaukeliais, besibaigiančiais klampiu skysčiu pripildyta pūslele. Vabzdžiui nutūpus ant jo ir įklampus į pūslelės skystį, lapo kraštai pradeda riestis. Kuomet lapo kraštai susiglaudžia, iš plaukelių išsiskiria į žmogaus skrandyje esantį skystį sudėtimi panaši medžiaga ir prasideda virškinimas, trunkantis net keletą dienų. Saulašarę galime vadinti ir kiminų augimo mato vienetu – kasmet saulašarės lapų skrotelė susiformuoja virš kiminų sluoksnio. Todėl ją išrovus galima sužinoti, kiek per metus „pastorėjo“ kiminai. Bet neužmirškite, kad viena iš trijų – mažalapė saulašarė – įrašyta į LR raudonąją knygą.

Stovinčio vandens telkiniuose augantis skendenis taip pat mėsėdis, mintantis vandenyje gyvenančiomis dafnijomis, ciklopais, vandens blusomis. Šis gražiomis geltonomis kekėmis vidurvasarį žydintis augalas „pietus“ sau gauda vožtuvais už-

dengtais maišeliais, kurie atsidaro tik į vieną pusę. Jam atsidarius, „maistas“ su vandens srove papuola į vidų...

Po lietaus dažnai pamatome sausumos moliuskus, kurie, deja, naikina mūsų geidžiamų grybų galveles. Dauguma jų 3–10 cm minkštakūniai gyvūnai, bet Daugėlišio ir Kaltanėnų girininkijų miškuose gana dažnas ir nemaloniai atrodantis juodasis šliužas, kurio kūnas gali ištįsti iki 20 cm.

Miškų medžiagų apytakos rate labai reikalingi vabalai, kurie pagreitina augalų ir gyvūnų organinių liekanų virsmą mineralinėmis medžiagomis ir praturtindami dirvą padeda susidaryti miško paklotei. Jų yra apie 50 rūšių. Vabalų gyvenimas – paslaptingas ir savitas. Pavyzdžiui, žygiai, bėgiodami po skruzdžių teritoriją, dažnai gyvi tampa jų pietumis. Reti vabalai elniaragiai, kurių žandai panašūs į elnio ragus. Jų tėra tik 5 rūšys. Tikras miškininkų draugas – skydvabalys, naikinantis kini-varpas. Maitvabaliai – sanitarai, gražiai pasirėdę duobkasiai, irgi atliekantys reikalingą darbą. Gamtai reikalingi visi.

Žinoma, akį labiau traukia puošnieji drugiai. Sparnų mėlynumas priklauso nuo šviesos kritimo kampo ant sparnų žvynelių. Bet neapsirikite: dažnas jų mintas ne tik žiedų nektaru, bet ir gyvūnų ekskrementais ar net maitomis. Dažniausiai atskiros drugių rūšys turi savo mėgstamus patiekalus – augalus. Mažoji saturnija, primenanti egzotišką džunglių drugį, maitinasi viržių, šalttekšnių, aviečių lapais, garsieji sfinksai – gauromečių, ožkarožių, sausmedžių gurmanai.

(tęsinys kitame numeryje)

Dalia SAVICKAITĖ

NAUJOS PAREIGOS

RIMONDAS VASILIAUSKAS, dirbęs VšĮ „Mūsų girios“ direktoriumi – vyriausiuoju redaktoriumi, nuo spalio 8 d. šalių susitarimu atleistas iš šių pareigų;

GINTARĖ JANIŠKIENĖ, 1989 m. VU įgijusi filologo, lietuvių kalbos ir literatūros dėstytojo specialybę, 2005 m. baigusi Ryšių su visuomene ir atstovo spaudai profesines studijas, dirbusi žurnalo „Lietuvos sparnai“, laikraščio „Aviacijos pasaulis“ redaktore ir kitų leidinių korespondente, AB Lietuvos pašto, AB „flyLAL Group“, AB Lietuvos radijo ir televizijos centro komunikacijos vadove, nuo spalio 8 d. pa-

skirta VšĮ „Mūsų girios“ direktore – vyriausiąja redaktore.

Valstybinėje miškų tarnyboje:

ARTŪRAS BALČIUS, dirbęs VMT Miškų kontrolės skyriaus vedėju, pasibaigus valstybės tarnyboje sutarties pratęsimo laikui, nuo 2018 m. rugpjūčio 28 d. atleistas iš šių pareigų;

GINTARAS PUŠNERAITIS, dirbęs VMT Miškų kontrolės skyriuje vyriausiuoju specialistu, nuo 2018 m. rugsėjo 14 d. paskirtas VMT Miškų kontrolės skyriaus vedėju;

BENAS BITAUSKAS, dirbęs VMT Miškų kontrolės skyriaus Vilniaus teritorinio poskyrio vyriausiuoju specialistu, nuo 2018 m. rugsėjo 1 d. perkeltas VMT Miškų kontrolės skyriaus vedėjo pavaduotoju;

VIDMANTAS VERBYLA, dirbęs VMT Miško genetinių išteklių skyriaus vedėju, nuo 2018 m. rugpjūčio 31d. pačiam prašant atleistas iš šių pareigų;

ANDRIUS BUTKUS, dirbęs VMT Miško naudojimo ir statistikos skyriuje vyriausiuoju specialistu, nuo 2018 m. rugpjūčio 21d. pačiam prašant atleistas iš šių pareigų.

GERIAUSIAS MEDKIRČIO DRAUGAS

PONSSE

COBRA

Pramonės g. 8A/28,
LT-91100 Klaipėda

Malavėnų g. 1,
LT-81494 Ginkūnų k.,
Šiaulių r.

Kniaudiškių g. 149,
LT-37374 Panevėžys

Verslo g. 9, Kumpių k.,
LT-54311 Kauno r.

Molėtų g. 13,
LT-14262 Didžiosios Riešės k.,
Vilniaus r.

 KONEKESKO
oficialus PONSSE atstovas Lietuvoje

Miško technikos pardavimas: tel. 8 610 27218
Servisas: tel. 8 700 55100
Atsarginės dalys: tel. 8 614 03734

www.ponsse.com

NAŠUMAS

KURĮ UŽTIKRINA HUSQVARNA

AKCIJA!

Unikalus "X-Torq" variklis, prireikus dirbantis didesne galia ir naudojantis iki 20 % mažiau degalų bei išmetantis iki 75 % mažiau teršalų.

Kuro pompa ir kombinuota oro sklendės/stabdymo rankenėlė palengvina užvedimą.

Grandininio pjūklo korpusas pažemintas ir plonas, todėl jį lengva ir patogiu valdyti bet kokioje situacijoje.

Air Injection - tai išcentrinė oro valymo sistema, leidžianti rečiau valyti oro filtrą, o tai užtikrina paprastesnę eksploatavimą ir mažesnę susidėvimą.

Husqvarna 550XP® **659 Eur** / ~~729 Eur~~

Husqvarna
IR TU PASIRUOŠES